

Dječji odjeli u narodnim knjižnicama

Kesner, Laura

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:619057>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-06**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2022. / 2023.

Laura Kesner

Dječji odjeli u narodnim knjižnicama

Diplomski rad

Mentor: prof.dr.sc. Radovan Vrana

Zagreb, siječanj 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Sadržaj

Sadržaj.....	2
1. Uvod.....	1
2. Narodne knjižnice	2
2.1. Definicija i zadaće narodnih knjižnica	2
2.2. Tipovi narodnih knjižnica, njihov broj i poslanje	4
3. Dječji odjeli u narodnim knjižnicama.....	6
3.1. Povijesni razvoj dječjih odjela	6
3.2. Rad dječjih odjela.....	7
4. Korisnici dječjih odjela u narodnim knjižnicama	10
4.1. Prava djeteta	10
4.2. Dobni raspon korisnika dječjih odjela.....	11
4.3. Knjižnične usluge za djecu.....	11
4.4. Knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi	12
4.5. Knjižnične usluge za mladež.....	14
5. Rana pismenost i čitanje djeci naglas	16
6. Digitalni mediji u dječjim odjelima	18
7. Knjižnično osoblje i njihove kompetencije.....	19
7.1. Kompetencije, znanja i vještine dječjih knjižničara	20
7.2. Kompetencije, znanja i vještine knjižničara koji rade s mladim ljudima.....	23
8. Istraživanje o dječjim odjelima u narodnim knjižnicama	25
8.1. Ciljevi istraživanja i hipoteze	25
8.2. Metodologija istraživanja i uzorak ispitanika	26
8.3. Rezultati istraživanja	26
8.4. Rasprava.....	45
9. Zaključak.....	47
10. Literatura.....	48

Prilozi.....	52
Sažetak	58
Summary.....	59

1. Uvod

Ovaj diplomski rad se bavi dječjim odjelima u narodnim knjižnicama. Iščitavanjem relevantne literature te analizom rezultata dobivenih uz pomoć anketnog upitnika, rad će prikazati važnost dječjih odjela i knjižničara u dječjem razvoju i napretku.

Dječji odjeli u narodnim knjižnicama važan su dio obrazovnog i društvenog okruženja za djecu. Oni predstavljaju sigurno mjesto gdje djeca mogu pronaći knjige za čitanje, ali i mjesto gdje mogu učiti, razvijati kreativnost, ostvariti nova prijateljstva i imati pristup pouzdanim informacijama. Dječji odjeli posebno su važna podrška razvoju čitanja i ljubavi prema knjigama kod djece, što je ključno za njihov opći obrazovni i psihološki razvoj pa tako i uspjeh u školi. Osim toga, oni igraju važnu ulogu u promicanju kulturne raznolikosti i pružanju pristupa informacijama i literaturi koja bi inače bila nedostupna djeci.

Danas se dječji odjeli u narodnim knjižnicama suočavaju s mnogim izazovima, kao što su smanjenja financijskih potpora i prelazak na digitalne medije. To dovodi do pitanja kako ih prilagoditi suvremenim potrebama i kako osigurati da oni ostanu važan dio obrazovnog i društvenog okruženja za djecu.

Rad je tematski podijeljen na nekoliko poglavlja. U samom uvodnom dijelu rada, objašnjeno je što je to narodna knjižnica, čime se bavi, daje pregled statističkih podataka o broju i poslovanju narodnih knjižnica u Hrvatskoj te navodi kakve kompetencije mora imati dječji knjižničar. Nadalje, rad se posvećuje dječjim odjelima, odnosno njihovom povijesnom razvoju, poslanjem i pristupom djeci te navodi kakve vještine posjeduje stručan dječji knjižničar. Poglavlje nakon toga bavi se razlaganjem skupina djece po dobi i knjižničnim uslugama koje su kreirane za djecu određenih dobnih skupina.

Na samom kraju rada, prikazani su rezultati istraživanja o dječjim odjelima dobiveni kroz anketni upitnik, proučeni su primjeri djelovanja, aktivnosti i opremljenosti dječjih odjela. Glavni cilj ovog rada je dokazati važnost i vrijednost dječjih odjela u današnjem društvu i pružiti uvid u izazove s kojima se suočavaju. U raspravi, zaključku i sažetku su izložene glavne misli ovoga rada.

2. Narodne knjižnice

2.1. Definicija i zadaće narodnih knjižnica

Knjižnice se kroz povijest pojavljuju u raznim vremenima, društvima, kulturama i na različitim stupnjevima razvoja civilizacije. „Narodna knjižnica je organizacija osnovana, održavana i financirana od strane zajednice, bilo putem lokalne, regionalne ili nacionalne vlasti, ili putem nekog drugog oblika organizacije zajednice“ (IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice, 2010, str. 1). Narodne knjižnice omogućuju pristup znanju, informacijama i učenju te književnosti kroz širok izbor izvora i usluga. Dostupne su svima članovima zajednice bez obzira na različite karakteristike, poput rase, spola, dobi, jezika, obrazovanja, religije, invaliditeta i ekonomskog statusa. Narodne knjižnice prepoznate su kao mjesta s tradicijom i snagom promicanja čitanja za osobno zadovoljstvo. Kroz postignuća aktivnosti i programa koji se odvijaju u prostorima narodnih knjižnica, uočava se zavidna razina aktivnosti knjižničara koji ne samo da rade s osobama koji su stalni korisnici knjižnice, već i s nekorisnicima koje se potiče na uživanje u čitanju. S takvim pristupom narodne knjižnice dobivaju istaknuto mjesto u lokalnoj zajednici, ali i važnu odgovornost i zadaću u razvoju sposobnosti informacijskog društva (Jelušić, 2005).

Da bi narodna knjižnica izvršila svoje zadatke, ona obavlja sljedeće funkcije: „nabavlja raznovrsnu knjižničnu građu, stručno je obrađuje, čuva je i zaštićuje odgovarajućim metodama, te ju daje na korištenje“ (Malnar, 1996, str. 12).

„Osim svega spomenutoga, narodna knjižnica još može: organizirati različite propagandno-animatorske i kulturne aktivnosti za odrasle korisnike i djecu; baviti se izdavačkom djelatnosti i obavljati matičnost (što znači skrbiti za razvoj mreže narodnih knjižnica određenog područja i stručno ih nadzirati“ (Malnar, 1996, str. 12).

Secor (citirano u Vrana, Kovačević, 2013, str. 25) tvrdi kako su knjižnice povijesno gledano obavljale tri ključne zadaće – „nabavljale građu, organizirale ju i potom ju raspačavale“. Vrana i Kovačević (2013) uočavaju kako narodne knjižnice imaju posebnu ulogu u društvu zbog usmjerenosti svojih usluga prema informacijskim i kulturnim potrebama korisnika. Te uloge se mijenjaju onako kako se i društvo mijenja i razvija.

Sumirani ciljevi poslovanja narodne knjižnice su sljedeći:

1. „stvaranje i jačanje čitalačkih navika kod djece rane dobi;
2. podupiranje osobnog obrazovanja za koje se odlučuje pojedinac, kao i formalnog obrazovanja na svim razinama;

3. stvaranje mogućnosti za osobni kreativni razvitak;
4. poticanje mašte i kreativnosti djece i mladih ljudi;
5. promicanje svijesti o kulturnom nasljeđu, uvažavanje umjetnosti, znanstvenih postignuća i inovacija;
6. osiguranje pristupa kulturnim izvedbama svih izvođačkih umjetnosti;
7. gajenje dijaloga među kulturama i zastupanje kulturnih različitosti;
8. podupiranje usmene tradicije;
9. osiguravanje pristupa građana svim vrstama obavijesti o svojoj zajednici;
10. pružanje primjerenih obavijesnih službi mjesnim poduzećima, udrugama i interesnim skupinama;
11. olakšavanje razvitka obavijesnih vještina i kompjuterske pismenosti;
12. podupiranje i sudjelovanje u programima razvijanja pismenosti namijenjenima svim dobnim skupinama i iniciranje takvih programa, kad je potrebno“ (UNESCOv manifest za narodne knjižnice, 1994).

Narodne knjižnice koriste nove tehnologije za pružanje pristupa informacijama i stvaranje novih sadržaja. Njihova vrijednost u lokalnoj zajednici određuje se kroz usluge i građu koju nude korisnicima, identifikaciju potreba korisnika, edukaciju korisnika, zbirke, prostor, obrazovano osoblje i kvalitetno upravljanje (IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice, 2010).

Uzevši sve u obzir, „zbog važnosti razvoja narodnih knjižnica i osiguravanja njihove budućnosti, narodne knjižnice danas trebaju biti tamo gdje su njihovi korisnici, a oni se sve više nalaze na internetu“ (Pavičić i Vrana, 2018, str. 105). Gore navedeni ciljevi “od narodnih knjižnica zahtijevaju transformaciju i prilagodbu novoj digitalnoj okolini u kojoj korisnici zahtijevaju digitalne sadržaje i online usluge koje mnoge knjižnice u Hrvatskoj još uvijek nemaju” (Pavičić i Vrana, 2018, str. 106).

Pavičić i Vrana (2018) naglašavaju kako je potrebno razvijati digitalne usluge i sadržaje posebno za djecu. Korištenjem pametnih mobitela i računala, internet im je postao glavni komunikacijski kanal.

2.2. Tipovi narodnih knjižnica, njihov broj i poslanje

Prema Standardima za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj (Narodne novine, 2021), narodne knjižnice se dijele na općinske ili gradske. Tipovi narodnih knjižnica su i sljedeći: „ogranak, knjižna stanica (najmanje 250 knjiga) i knjižni stacionar (najmanje 100 knjiga)“ (Malnar, 1996, str. 13).

„Prema broju stanovnika pojedinih općina i gradova u Republici Hrvatskoj narodne knjižnice svrstavaju se u sljedeće tipove prema veličini područja neovisno radi li se o samostalnim knjižnicama ili knjižnicama s ugovornom obvezom:

- VIII. tip - za područje do 3000 stanovnika
- VII. tip - za područje od 3001 do 10.000 stanovnika
- VI. tip - za područje od 10.001 do 20.000 stanovnika
- V. tip - za područje od 20.001 do 35.000 stanovnika
- IV. tip - za područje od 35.001 do 60.000 stanovnika
- III. tip - za područje od 60.001 do 100.000 stanovnika
- II. tip - za područje od 100.001 do 250.000 stanovnika
- I. tip - za područje s više od 250.000 stanovnika“ (Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, Narodne novine, 103/2021, članak 6).

Operativni ustroj je takav da je jedna narodna knjižnica na području grada, općine ili županije središnja, a oko nje su umrežene sve ostale knjižnice. Svrha takvog umrežavanja je centralizacija, bolja koordinacija te mogućnost pametnijeg iskorištavanja knjižnične građe, osoblja i prostora radi poboljšanja pružanja usluga stanovnicima nekog područja (Malnar, 1996). „U obavljanju djelatnosti narodne knjižnice surađuju i koordiniraju svoj rad međusobno i s drugim knjižnicama u sklopu knjižničnog sustava Republike Hrvatske“ (Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, Narodne novine, 103/2021, članak 4).

Vrana i Kovačević (2013) kažu kako je poslovanje postalo sastavnim dijelom rada suvremenih knjižnica kako bi se identificirale korisničke potrebe te stvorili uvjeti za bolje zadovoljavanje njihovih želja i potreba. Knjižnice zato moraju uložiti značajne napore prema korisnicima kojima su informacije namijenjene i njihovom zadovoljstvu uslugama knjižnice (ponudom građe i prostora u kojem se odvijaju razni programi i aktivnosti) kao nadopunu svoje uloge sakupljača i organizatora informacija. Kako bi se ovakvi napori ostvarili, knjižnice bi morale razviti stratešku dokumentaciju koja je usmjerena na unaprijeđenje i učvršćivanje položaja knjižnica u društvu. Dugoročni pogled u budućnost je nužan za kreiranje takvih analiza,

planiranja, organiziranja, provedbe i kontrole strateških planova, a rezultat koji iz toga proizlazi je poboljšana i kvalitetnija usluga (Vrana i Kovačević, 2013).

U recentnim godinama, pogotovo zbog COVID-19 pandemije, narodne knjižnice se suočavaju s financijskim poteškoćama zbog smanjenja financiranja, povećanih troškova i smanjene upotrebe. Pandemija je samo pogoršala ove probleme jer su mnoge knjižnice morale zatvoriti svoja vrata ili ograničiti usluge kako bi bile u skladu sa smjernicama o socijalnom distanciranju. Dodatno, prelaskom na digitalne medije dolazi do smanjenja potražnje za fizičkim knjigama i građom, što je također utjecalo na prihode knjižnica (Tuškan Mihočić, 2011). Autorica smatra da je u takvim otežanim uvjetima vrlo važno imati dobro poznavanje poslovanja knjižnice jer to omogućava prilagodbu rada i bolju prezentaciju financijerima, korisnicima i javnosti.

Analizirajući stanje narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj (Gabriel, 2020) za 2019. godinu¹, utvrđeno je da postoje 194 narodne knjižnice. To znači da se analizom procijenjenog broja stanovnika Republike Hrvatske u 2019. godini, kao i broja stanovnika u mjestima gdje narodne knjižnice djeluju, može zaključiti da je njihovim uslugama pokriveno 79,2% stanovništva Republike Hrvatske. Gabriel (2020) je prema dobivenim podacima iz 2019. godine utvrdila da narodne knjižnice imaju gotovo 500,000 korisnika te skoro 7,5 milijuna posjetitelja. Stavivši te brojke u korelaciju s brojem zaposlenih u narodnim knjižnicama, a to je sveukupno 1,735 djelatnika, čini se kako takav odnos snaga nije ravnomjeran. Kasnije će u istraživanju biti izneseni i problemi s kojima se knjižničari susreću, a jedan od glavnih navoda je upravo potkapacitiranost na radnim mjestima. Što se fonda tiče, Gabriel (2020) je utvrdila da su narodne knjižnice opskrbljene s preko 12 milijuna jedinica građe, a tijekom 2019. odvalo se preko 10 milijuna posudbi knjižne građe.

¹ Ovo su najrecentniji podaci Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u trenutku pisanja rada u veljači, 2023. godine.

3. Dječji odjeli u narodnim knjižnicama

Prije nego što se rad počne baviti poviješću i djelovanjem dječjih odjela u narodnim knjižnicama te kompetencijama dječjih knjižničara, prvo će biti objašnjeno što oni uopće jesu i kakva je distinkcija između pojma dječji odjel i dječja knjižnica.

“Dječje su knjižnice specijalizirane ustanove kojima je osnovna uloga prikupljanje knjiga namijenjenih djeci te su stoga primarno usredotočene na poticanje čitanja, odnosno davanja na korištenje što raznovrsnije građe koja uključuje tiskane materijale (knjige, časopise, izreske iz novina i časopisa, kataloge, brošure, informativne listiće, postere i sl.) i neknjižnu građu (igračke, audio i video građu, računalne programe, elektroničke igre, virtualnu građu i sl.)” (Rakočević Uvodić, 2017, str. 2).

Prema The Encyclopedia Americana (1920), “dječja je knjižnica u konkretnom smislu, posebna zbirka knjiga namijenjena maloljetnim čitateljima koje se obično čuvaju u posebnim prostorijama općih narodnih knjižnica”. Online Dictionary of Library and Information Science (2002) pak daje definiciju dječjih odjela (*children's room*) kao “prostor u narodnoj knjižnici ili nekom od njezinih ogranaka, rezerviran za zbirke i službe namijenjene posebno djeci do 12-13 godina, gdje obično radi najmanje jedan dječji knjižničar.”

Zbog nedovoljne distinkcije između ta dva pojma, a ovisno o izvorima i literaturi koji su korišteni prilikom pisanja rada, pojmovi „dječji odjel“ i „dječja knjižnica“ su jednoznačni te će biti jednako zastupljeni u nastavku ovoga rada, a sa značenjem koje se odnosi na posebna mjesta u narodnim knjižnicama s uslugama za djecu, dječjom literaturom i aktivnostima.

3.1. Povijesni razvoj dječjih odjela

Knjižnice svoje polazište i uporište imaju u knjigama.

„U najšire shvaćenoj povijesti hrvatske knjige, od Bašćanske ploče do danas, knjiga za djecu postoji tek dvjestotinjak godina. Dječje knjižnice još su mlađe. Prva hrvatska knjižnica za djecu, 1950. godine *Pionirska knjižnica*, danas *Odjel za djecu i mladež* Gradske knjižnice u Zagrebu, obilježio je 2000. godine pedesetu obljetnicu postojanja“ (Javor, 2001, str. 5).

Javor (2001) smatra kako se od tada puno toga dogodilo i promijenilo na području knjižničarstva za najmlađe. Pritom misli na činjenicu da se od tada u okviru narodnih knjižnica,

otvorio velik broj novih odjela ili posebnih knjižnica za djecu i mladež. Danas je takvih knjižnica u Hrvatskoj preko 300, a njihov broj stalno raste.

“Službe i usluge za djecu u narodnim knjižnicama tijekom posljednjih desetljeća razvijale su se pod utjecajem suvremenih spoznaja u području knjižničarstva i drugih društvenih znanosti, posebice pedagogije, psihologije i komunikologije, ali i pod utjecajem opće orijentacije na promicanje, osiguravanje i zaštitu ljudskih prava. Polazeći od prava pojedinca na pismenost i slobodan pristup informacijama i znanjima iz različitih izvora...” (Stričević, Čičko i Križanić Delač, 2013, str. 23).

“U početku su dječje knjižnice ograničavale svoje članstvo samo na djecu koja znaju čitati, zatim obuhvaćaju i predškolsku djecu, dok danas nema više nikakvih ograničenja, dapače, smatra se poželjnim djetetu čitati još prije navršene prve godine” (Javor, 2001, str. 5). Kako su se mijenjale dobne skupine uključene u knjižnično djelovanje, tako se mijenjao i fond koji se nudio najmlađima, pa tako danas dječji odjeli više nisu samo mjesta za čitanje i pronalaženje informacija, već i bitan suradnik u djetetovom socijalnom napretku – oni su mjesta za zabavu i druženje, odnosno kreativno iskorištavanje slobodnog vremena (Javor, 2001).

Stričević i suradnici (2006) su uočili jednaki pomak u načinu djelovanja dječjih odjela kao i Javor. Ono što ističu kao najvažniju promjenu, jest činjenica da su narodne knjižnice u svojim službama za djecu značajno evoluirale zbog utjecaja novih spoznaja u području knjižničarstva, pedagogije, psihologije, komunikologije i tehnologije, te su se orijentirale na promicanje i zaštitu ljudskih prava. Dječji odjeli su postali mjesto susreta i interakcije ne samo između djece i knjiga, već i između djece i njihovih roditelja. Knjižničari za djecu sada su i animatori, voditelji kreativnih aktivnosti i odgajatelji, a knjižničarski prostor postaje atraktivan i primjeren za djecu.

3.2. Rad dječjih odjela

“Poslanje je dječje knjižnice da djeluje kao informacijsko, obrazovno i kulturno središte koje osigurava smisleni pristup informacijama, programima i uslugama primjerenima dobi i sposobnostima, na jezicima relevantnima djeci, njihovim obiteljima i odgojiteljima u multikulturalnim zajednicama. Opće je poznato da u ostvarenju ovog poslanja središnju važnost imaju potpora pismenosti, učenju i čitanju“ (IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu od rođenja do 18 godine, 2018, str. 3).

Walter (2001) je u svome radu formulirala pet zakona dječjeg knjižničarstva pozivajući se na izvornih pet zakona koje je razvio Ranganathan 1931., a oni su:

1. Knjižnice služe čitalačkim interesima i informacijskim potrebama sve djece, izravno, ali i kroz roditelje i druge ljude u njihovom životu;
2. Dječji knjižničari pružaju pravu knjigu ili informacije za pravo dijete na pravom mjestu;
3. Dječji knjižničari zagovaraju pristup djece knjigama, informacijama, tehnologijama i idejama;
4. Dječji knjižničari promiču pismenost djece u svim medijima;
5. Dječji knjižničari poštuju svoju tradiciju i stvaraju budućnost.

„Namjena je dječje knjižnice osigurati knjižničnu građu i usluge na različitim medijima kako bi odgovorila na potrebe djece različite dobi i sposobnosti u svrhu njihova obrazovanja, informiranja i osobnog razvoja. To uključuje razonodu i slobodno vrijeme, kao i potporu zdravlju i dobrobiti djece. Knjižnične usluge za djecu imaju važnu zadaću u razvoju i održanju demokratskog društva nudeći djeci pristup širokom i raznolikom rasponu znanja, ideja i stavova“ (IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu od rođenja do 18 godine, 2018, str. 3).

Glavni ciljevi poslovanja dječjeg odjela su:

1. „omogućiti lakše ostvarenje prava svakog djeteta na informacije, pismenost, kulturni razvoj, cjeloživotno učenje i kreativne programe u slobodno vrijeme;
2. djeci osigurati pristup širokom rasponu primjerene knjižnične građe na različitim medijima;
3. pomoći djeci u razvoju vještina informacijske pismenosti za korištenje digitalnih medija;
4. provoditi kulturne i zabavne programe usmjerene na čitanje i pismenost;
5. provoditi raznovrsne aktivnosti za djecu, roditelje i odgojitelje;
6. ukloniti prepreke s kojima se djeca suočavaju te zagovarati njihovu slobodu i sigurnost;
7. poticati djecu da postanu samouvjereni i kompetentni pojedinci i građani;
8. posredovati pri sklapanju partnerstva u lokalnoj zajednici kako bismo zajedno ponudili programe i usluge svoj djeci i njihovim obiteljima, uključujući i marginalizirane skupine kao i one u ekonomski nepovoljnom položaju“ (IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu od rođenja do 18 godine, 2018, str. 3).

Betsy Hearne (citirano u Walter, 2001) poetski opisuje rad dječjih odjela kao vizionarsku potragu u kojoj “gral nije bila samo informacija ili čak znanje, već obogaćivanje iskustava kroz cjelovito čitanje, vrstu čitanja koje proždire srce, ali i zaokuplja glavu i u konačnici oblikuje cijeli život.”

Stričević (2001) uočava kako su se promjene u pristupu prema korisnicima u posljednjim desetljećima ogledali kroz izmještanje orijentacije na građanska prava, umjesto samo na ljudske potrebe, a prioritetom postaje prihvaćanje onih koji nisu korisnici knjižnice (osobe s poteškoćama u razvoju, bolesnici, pripadnici raznih manjina i sl.). Uz to, navodi kako se dobna granica za djecu pomiče, te da se roditelji češće uključuju u djelovanje dječjih odjela. Kao posljednje, izdvaja posebno posvećivanje dječjih odjela tinejdžerima kao korisnicima sa specifičnim potrebama, a koji kao posebna skupina korisnika nameću potrebu za posebnom građom, programima i prostorom (Stričević, 2001).

Stričević (2009) uočava kako se današnje narodne knjižnice s dječjim odjelom u svojem radu suočavaju s brojnim problemima, a ti problemi su problem otežanog pristupa, problem motiviranja djece na dolazak u knjižnicu te problem neograničenog pristupa. Za mnogu djecu je pristup knjižnici otežan zbog udaljenosti, tj. prostornog smještaja knjižnice ili zato što nema sređene uvjete za pristup djeci s invaliditetom i ostalim poteškoćama u razvoju. Osim toga, čest je problem što dječji odjeli nemaju odgovarajuću građu koja podržava njihove interese. Što se tiče motivacije za dolazak u knjižnicu, mnogi se dječji odjeli suočavaju sa smanjenjem interesa djece za čitanje i zato pokušavaju smisliti nove načine za motiviranje korisnika na dolazak. Neograničen pristup postaje problem u današnjem svijetu jer živimo u vremenu kada su djeci dostupne apsolutno sve informacije. Ono što se nameće kao nova zadaća knjižničara je odgoj i obrazovanje djece u probiranju informacija koje im se nude tako da razumiju i mogu odabrati najbolje za sebe (Stričević, 2009).

4. Korisnici dječjih odjela u narodnim knjižnicama

Korisnici dječjih odjela obično su djeca i mladi u dobi od rođenja pa sve do navršениh 18 godina te mogu dolaziti iz različitih sredina i imati različite potrebe i interese. U nastavku rada bit će razloženo što sve uključuju knjižnične usluge za djecu različitih dobnih skupina.

4.1. Prava djeteta

U Hrvatskoj su prava djeteta regulirana zakonskim aktima, počevši od prava na život, roditeljsku skrb i brigu, besplatan odgoj i obrazovanje, te zaštitu djece od zloupotrebe njihovih prava. U zakonodavstvo je uvedena i odredba koja govori da se treba poštivati djetetov stav koje u životno značajnim situacijama ono može izreći od svoje desete godine. Hrvatska je tako potpisnica Konvencije o pravima djeteta koju je donijela Generalna skupština Ujedinjenih Naroda (Barath, Sabljak i Matul, 1999).

Barath i suradnici (1999) su u svom priručniku *Korak po korak do prava djeteta* istaknuli kako su javne ustanove, odnosno narodne knjižnice, odgovorne za humane odnose i izgradnju demokracije u društvu. Posebno se to ističe kod onih najranjivijih i najugroženijih skupina, u koje svakako spadaju i djeca. U priručniku su izneseni putokazi kojima se dječja prava potiču i štite, ali i načini pomoću kojih se djecu vodi do temeljnih spoznaja o njihovim pravima, te kako ih podučavati i animirati. Tri temeljna prava djeteta su „pravo na informacije, pravo na obrazovanje i pravo na igru i stvaralaštvo“ (Barath i suradnici, 1999).

Konvencija o pravima djeteta iz 1989. godine se sastoji od 54 članka koji se u manjoj ili većoj mjeri bave pojmom djeteta od njegove nulte do 18 godine, procedurama i formalnim odredbama za primjenu ove konvencije. Uzimajući u obzir vrste prava djece koje definiraju, one se mogu podijeliti na sljedeći način:

- Pravo preživljavanja se odnosi na dječje pravo na život, smještaj, životni standard, prehranu i zdravstvenu pomoć.
- Pravo razvoja definira prava djece na igru, obrazovanje, kulturne aktivnosti, slobodno vrijeme, pravo na informaciju i slobodu izražavanja.
- Pravo zaštite se odnosi na pravo zaštite od zloupotrebe štetnih supstanci, zaštitu od izrabljivanja i zapostavljanja, te zaštitu djece u specifičnim okolnostima (oružanim sukobima ili zatvorima).

- Pravo participacije poziva se na pravo sudjelovanja djece u svojoj okolini koja ga priprema za aktivnog građana u društvu budućnosti (Konvencija o pravima djeteta, 1989).

Konvencija o pravima djeteta (1989) ističe kako se ova prava ni u kojem slučaju ne smiju promatrati parcijalno, već u cjelini, jer se tako zaobilazi postavljanje pitanja o pravima roditelja koji se prema konvenciji čine kao manje zastupljena cjelina. Istaknuto je kako se ovim dokumentom uloga roditelja ne umanjuje, jer oni odlučuju što je najbolje za djetetov interes. Dodatno, konvencija je potpora roditeljima kako bi mogli osigurati što bolju skrb i kvalitetan odgoj svojoj djeci.

Knjižničarima postaje zadaćom promicati prava djeteta koja nalaže konvencija te u lokalnoj zajednici razvijati odgovornosti koje iz toga proizlaze (Barath i suradnici, 1999).

4.2. Dobni raspon korisnika dječjih odjela

„Djeca nisu homogena ciljana skupina. Njihove različite vještine, talenti i potrebe variraju ovisno o dobi, kulturnom, društvenom i ekonomskom podrijetlu, što se mora uzeti u obzir prilikom procesa projektiranja i opremanja knjižničnog prostora. Kako dječja knjižnica obuhvaća široki raspon dobi i sposobnosti, od beba do mladeži, uređenje prostora i namještaj trebaju odgovarati različitim potrebama korisnika” (IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu od rođenja do 18 godine, 2018, str. 16).

Dječje se dobne skupine kategoriziraju različito, ovisno o kulturi i zemlji, ali smjernice za knjižnične usluge za djecu nalažu:

„Dječje su knjižnice, individualno ili grupno, namijenjene sljedećim skupinama: dojenčadi i maloj djeci, djeci predškolske dobi, djeci školske dobi do trinaeste godine, skupinama djece s posebnim potrebama, roditeljima i drugim članovima obitelji, odgojiteljima i učiteljima te drugim odraslim osobama koje rade s djecom, knjigama i medijima“ (IFLA- ine smjernice za knjižnične usluge za djecu, 2004).

4.3. Knjižnične usluge za djecu

„Narodne knjižnice imaju posebnu odgovornost u podupiranju učenja, čitanja i promicanja knjiga i druge građe za djecu. Knjižnica mora organizirati posebne događaje

za djecu, kao što je pričanje priča i aktivnosti vezane za knjižnične službe i izvore. Djecu treba ohrabrivati da se koriste knjižnicom od malih nogu jer to povećava vjerojatnost da će i ostati korisnici knjižnice” (IFLA- ine smjernice za knjižnične usluge za djecu, 2004).

Glavni ciljevi dječjih odjela su: „svakome djetetu osigurati pravo na informaciju, funkcionalnu, vizualnu, digitalnu i medijsku pismenost; kulturni razvoj; razvoj vještina i navika čitanja; cjeloživotno učenje; kreativne programe u slobodno vrijeme; svakome djetetu omogućiti slobodan pristup svim izvorima i medijima; organizirati različite aktivnosti za djecu, roditelje, odgojitelje i učitelje, omogućiti obiteljima sudjelovanje u životu zajednice; osnaživati djecu i zagovarati njihovu slobodu i sigurnost, ohrabrivati djecu da postanu samopouzdana i sposobni ljudi te se zalagati za mir u svijetu” (IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu, 2004). Kako bi narodna knjižnica zadovoljila i njegovala sve postavljene ciljeve, dječji odjeli trebaju osigurati raznoliku građu, od knjiga do igara i računala. Prostor dječjeg odjela mora biti djeci privlačan prostor, mjesto koje je za njih sigurno i ugodno (IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu, 2004).

Potreba za cjeloživotnim učenjem je prijeko potrebna već u najranijim godinama, a društvene promjene pokrenule su brojne teme o korisnicima dječjih odjela i uslugama koje koriste. Značajno se promijenilo gledanje na dječje odjele pa se tako fokus premjestio s knjižnice kao ustanove na korisnike i usluge koje pruža svojim korisnicima. Knjižnica postoji baš zbog svojih korisnika, a osnovna zadaća svake suvremene knjižnice je usko vezana uz različite potrebe djece u društvenom i digitalnom okruženju (Pavičić i Vrana, 2018).

4.4. Knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi

„Upravo je rana dob vrijeme najintenzivnijeg razvoja djeteta, vrijeme u kojem se ono što je propušteno teško ili nikako kasnije nadoknađuje. To se odnosi na sve vidove djetetova razvoja, od spoznajnog do socijalnog i emocionalnog” (Stričević i Čunović, 2013, str. 51). Svladavanje vještine čitanja počinje od samog djetetovog rođenja, kroz razvoj predčitateljskih vještina, a ne kada dijete pođe u školu. Upravo je zato važno surađivanje obitelji s odgojnim i obrazovnim ustanovama koje djeci pomažu razviti interes za čitanjem iz vlastitog užitka, a pri tome dječje knjižnice postaju neizostavni partner (Čunović i Stropnik, 2016). „Rana pismenost odnosi se na skup svega onoga što dijete zna i može vezano uz čitanje i pisanje prije nego što čita i piše. Preduvjet je za samostalno čitanje, pisanje i, što je posebice važno, za motivaciju za kasnije čitanje” (Stričević i Čunović 2013, str. 51).

„Roditelj i drugi odrasli koji djetetu čita već od najranije dobi, čak i onda kada zna da dijete ne razumije što mu se govori, izgrađuje s djetetom poseban osjećaj bliskosti i povezanosti. Bolje se međusobno upozanju, a ugodan glas roditelja dok dijete udobno sjedi u krilu, prenosi mu poruku da je roditelju/odraslom važno jer mu posvećuje vrijeme i pažnju, stvara se osjećaj ugone, sigurnosti i povjerenja. Zato je čitanje već i za dijete u prvoj godini života, dakle i u dobi u kojoj još ne razumije što mu se čita, velika dobrobit” (Stričević, 2006, str. 3).

Prvo upoznavanje djeteta s knjigom u tako ranoj dobi kreće od slikovnice. „...slikovnica je, ako ne prvi, onda zasigurno najbogatiji izvor pisane riječi s kojim se dijete može susresti u ranom djetinjstvu“ (Martinović i Stričević, 2011, str. 39), a kako se taj susret događa u najbitnijem dobu čovjekovog života - djetinjstvu, nužno je voditi brigu o sadržaju slikovnice i njezinoj kvaliteti te porukama koje nosi (Martinović i Stričević, 2011).

So obzirom na sve navedeno, ciljevi usluga za djecu ove dobi su sljedeći:

- „osigurati pravo svake bebe i djeteta rane dobi na okruženje koje uključuje igračke, knjige, multimediju...;
- stvoriti okruženje bogato tiskanom građom kako bi se razvila ljubav prema čitanju i knjigama;
- osigurati rani pristup razvoju vještina korištenja multimedije i tehnologije;
- poticati razvoj govora kod beba i djece rane dobi;
- informirati roditelje i druge osobe koje se bave malom djecom o važnosti čitanja/čitanja naglas...;
- uvesti pričanje priča koje će djecu, njihove roditelje i odgajatelje upoznati s drugim obiteljima i kulturama;
- osigurati topao, srdačan i siguran prostor za djecu i njihove obitelji“ (IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi, 2008, str. 14).

„Dječji odjeli trebaju osigurati prostore za glazbu, igru, glumu, domaćinstvo te istraživački prostor za učenje o prirodi i društvu, kao i izvore za roditelje i odgajatelje“ (IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi, 2008, str. 15). Također, kako bi knjižnice dosegle ovu vrlo specifičnu skupinu korisnika, potrebno je priključiti se životu lokalne

zajednice kroz dječje vrtiće, čekaonice kod liječnika i centre za obitelj (IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi, 2008).

4.5. Knjižnične usluge za mladež

Žentil Barić, Mihić i Uskok Breulj (2022) objašnjavaju pojam mladež (ili mladi ljudi) kao heterogenu društvenu skupinu unutar koje postoje mnogobrojne unutargeneracijske razlike. Tome je tako jer se mladi razlikuju po socijalnom, ekonomskom i kulturološkom aspektu, te po različitim stupnjevima zrelosti, interesima i obilježjima. Ti faktori utječu i na definiranje dobne granice u koju pripadaju, tako da ona može varirati od 12 ili 13 godina pa do 18 ili čak 30 (Žentil Barić i suradnici, 2022).

“Od današnjih se mladih očekuju drukčije kompetencije u području informacijske i čitateljske pismenosti nego od prijašnjih naraštaja. To pred narodnu knjižnicu postavlja nove zadaće s obzirom na mlade kao korisničku skupinu. Kao korisnici narodne knjižnice, mladi čine specifičnu skupinu koja ima drukčije i potrebe i interese od djece i odraslih korisnika, a u narodnim knjižnicama često im se ne posvećuje dovoljna pozornost, posebice u Hrvatskoj” (Stričević i Jelušić, 2010, str. 1).

Prema IFLA-inim smjernicama za mladež (2009), poslanje knjižnice koja se bavi ovom korisničkom skupinom jest potpomaganje prijelaza iz dječje u odraslu dob kroz omogućavanje pristupa građi i okruženju koje zadovoljava njihove specifične potrebe. Te potrebe su emocionalni, društveni i intelektualni razvoj.

Uvjet za stvaranje knjižničnih usluga, aktivnosti i programa u narodnim knjižnicama za korisnike ove dobne skupine jest poznavanje njihove psihologije, specifičnosti i različitih informacijskih i čitateljskih interesa i potreba, u što mora ulaziti i poznavanje tehnologije i medija koji se sve više odražavaju na to kako mladi pristupaju informacijama (Stričević i Jelušić, 2010).

Stričević i Jelušić (2010) utvrđuju kako ova vrsta korisnika još uvijek nije prepoznata u knjižnicama kao posebna skupina za koju je potrebno organizirati posebne programe i aktivnosti. Isti autori ističu kako su knjižnice suočene s pojavom novih tehnologija i nepredvidivosti razvoja informatičkih znanosti, a upravo mladi su skupina koja ih koristi s najvećim interesom u svakodnevnom životu. To znači da se i njihove čitateljske navike uvelike mijenjaju. Jedan od razloga neposvećenosti toj skupini je razlog što ne postoji jasna jezična

definicija naziva mladi (mladež), odnosno hrvatski Standardi za narodne knjižnice ih ne prepoznaju kao specifičnu vrstu korisnika. Mnoge knjižnice su iz sekcije za djecu s nazivom “dječji odjel” proširile naziv u “odjel za djecu i mlade” (Stričević i Jelušić, 2010).

Žentil Barić i suradnici (2022) tvrde kako prostor unutar dječjih odjela može tek djelomično odgovoriti na potrebe mladih ljudi koji su od djetinjstva dolazili na te odjele i nemaju saznanja o tome da postoje odjeli za mlade, a iz osobnih razloga nisu još spremni zakoračiti na odjel za odrasle. Takav prostor nažalost ne može odgovoriti na sveukupne potrebe mladih i teško privlači nove korisnike. U IFLA-inim smjernicama za knjižnične usluge za mladež (2009) ističe se važnost prostora kojeg knjižnica mora osigurati mladima, a koji odražava njihov životni stil i koji će im biti privlačan. Osim toga, smjernice navode i drugih devet ciljeva koji bi trebali poslužiti knjižnicama prilikom razvijanja usluga za mlade, a postizanjem tih ciljeva, knjižnice bi u većoj mjeri mogle razriješiti većinu praksa koje se u slabijoj mjeri provode za korisnike ove dobne skupine. U smjernicama je napomenuto kako knjižnica treba provoditi programe i usluge namijenjene mladima pravilno raspoređujući sredstva kojima barataju te nalaže provođenje knjižničnih programa prema primjerima dobrih praksi. Preporučuju se sljedeći programi:

- „razgovori o knjigama, pričanje priča i predstavljanje knjiga;
- debatne skupine i klubovi;
- informativni programi s temama koje zanimaju mlade ljude (npr. zdravlje, izbor zanimanja, aktualni događaji);
- posjeti poznatih osoba (pisci, sportaši i značajne osobe iz zavičaja);
- kulturne priredbe (glazba, likovna umjetnost, kazalište);
- programi nastali u suradnji s ustanovama i skupinama koje djeluju u zajednici;
- stvaralačke aktivnosti mladih (dramske skupine, pisano stvaralaštvo, TV, video);
- radionice na kojima se podučavaju različite vještine ili kreativne radionice;
- čitateljske debate;
- predstavljanje knjiga“ (IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za mladež, 2009, str. 17-18).

5. Rana pismenost i čitanje djeci naglas

Pismenost je jedno od temeljnih znanja modernog čovjeka, ali i praktičan alat za razvoj mnogih drugih umijeća i znanosti. Ono je jedno od kriterija uspješne djelatnosti odgojno-obrazovne institucije, a ponekad je i kriterij ‘pripremljenosti’ djeteta za polazak u školu. Razvoj rane pismenosti djeteta predstavlja mnogo više od poučavanja znakova koji služe za prijenos misli na papir (Žuvela i Guštin, 2010). Iako je pismenost vrlo kompleksan koncept i ne može se raščlaniti na biti pismen ili biti nepismen, UNESCO predlaže definiciju pismenosti koja glasi: “Osoba je pismena ako može s razumijevanjem napisati i pročitati jednostavnu rečenicu o svom svakodnevnom životu.” Čitanje i pisanje se ovom odredbom ističu kao najvažnije vještine pismenosti (Lenček i Užarević 2016). Žuvela i Guštin (2010) iznose kako su djeca u stanju bilježiti i izražavati svoje misli puno prije nego što nauče pisati. Rana pismenost kod djece uključuje puno više od korištenja standardnih znakova, tj. slova i brojeva. Ona se očituje u simbolima koje djeca koriste u namjeri da zabilježe vlastite poruke, a čijih se značenja mogu kasnije prisjetiti. Isti autori tvrde da na ranu pismenost utječe kvaliteta prostorno-materijalnog okruženja u kojemu se djeca nalaze, stoga dječji odjeli u narodnim knjižnicama imaju neizostavnu ulogu u podupiranju rane dječje pismenosti.

Stričević (2006) navodi kako različiti autori upozoravaju da se pojam pismenosti danas izmijenio jer govorimo o nekoliko vrsta pismenosti – “osnovnoj, vizualnoj, informacijskoj, informatičkoj, višejezičnoj”. Ono s čime se većina slaže jest činjenica da je čitanje svevremena vještina koja je potrebna u svim medijima. To znači da unatoč informacijskom dobu u kojem živimo, sposobnost čitanja ostaje potreba svakog čovjeka, neovisno o mediju (Stričević, 2006).

Čitanje djeci naglas od njihove najranije dobi potiče razvoj rane pismenosti, jezični razvoj, ljubav prema knjizi i čitanju, a istovremeno obogaćuje odnos između djeteta i roditelja. Roditelji koji redovno čitaju svojoj djeci, otvaraju im mogućnost za usvajanjem znanja čitanja i pisanja kroz učenje predčitačkih vještina, a to utječe na dječje razumijevanje okoline, društva i svijeta te im daje poticaj za rješavanje životnih problema (Radonić i Stričević, 2009).

Prije pokretanja nacionalne kampanje koja promiče čitanje djeci naglas, uočeno je kako su se narodne knjižnice s dječjim odjelima organizirale na lokalnoj razini kako bi potaknule ovaj proces ranog čitanja maloj djeci. Činile su to kroz darovanje besplatnih slikovnica pri upisu, davanjem besplatnih upisa i članarina za bebe i malu djecu, a naglasak je stavljen na to da su programe pokrenuli upravo knjižničari (Čunović i Stropnik, 2016).

Čunović i Stropnik (2016) su kroz istraživanje o provođenju kampanja i programa na nacionalnoj razini u hrvatskim narodnim knjižnicama ustanovile da se do 2013. godine nisu provodile nikakve aktivnosti vezane uz promicanje čitanja naglas djeci. „Potaknuta takvim saznanjima, Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež Hrvatskoga knjižničarskoga društva predložila je i pokrenula prvu nacionalnu kampanju koja promiče čitanje naglas djeci od rođenja“ (Čunović i Stropnik, 2016, str. 117). Kampanja nosi naziv „Čitaj mi!“ i pokrenuta je 2013. godine. 2016. je istražena djelotvornost kampanje „Čitaj mi!“, a rezultati dobiveni istraživanjem pokazali su da je ovo jedna od najinovativnijih, dobro koncipiranih hrvatskih kampanja za promicanje čitanja slikovnica i knjiga u obiteljskome okruženju. Konkretno, pogledavši brojke, rezultati su zapanjujući – u preko 670 raznolikih programa sudjelovalo je više od 30 000 djece s roditeljima, a aktivnosti su se provodile u 200 narodnih i školskih knjižnica uz pomoć 3 000 volontera (Čunović i Stropnik, 2016).

6. Digitalni mediji u dječjim odjelima

“Knjižničari mogu poticati digitalnu pismenost djece i mladeži. Dječji knjižničari u prilici su iskoristiti prednosti novih tehnologija, koje podržavaju potrebe povezane s čitanjem i učenjem. Za većinu djece tehnologija znači uzbuđenje, razonodu i zabavu. Knjižnice trebaju biti mjesta gdje djeca mogu istodobno koristiti tehnologiju, pristupati izvorima informacija i učiti kako kritički vrednovati informacije. Roditeljima, odgojiteljima i učiteljima treba ponuditi edukaciju kako birati i na siguran način koristiti tehnologiju u skladu s razvojnim vještinama djece te kako koristiti tehnologiju u knjižnici” (IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu od rođenja do 18 godina, 2018, str. 12).

Barlow-Jones i Westhuizen (2013) ističu kako svijet postaje sve digitalniji i to direktno utječe na naš život, učenje i pribavljanje informacija. Djeca koja nemaju pristup tehnologiji i ne mogu koristiti tehnološke resurse su u izrazito nepovoljnom položaju. U 21. stoljeću, društveni život se odvija digitalno kroz e-poštu, društvene mreže, instant poruke i digitalne video konferencije što je zajednici omogućilo digitalni društveni i poslovni život. Osim toga, internet postaje mjesto s nepreglednim brojem informacija. Vrana (2020) posebno ističe činjenicu da mlađe generacije dobivaju digitalno opismenjavanje tijekom školovanja, dok odrasli često nemaju te kompetencije nakon što napuste formalno obrazovanje. „Narodne knjižnice imaju za cilj premostiti taj digitalni jaz i omogućiti pristup informacijama i aktivnostima svima koji su zainteresirani za stjecanje znanja i vještina za korištenje informatike i digitalnih izvora informacija“ (Vrana, 2020). Taj pristup je posebno bitan kod djece upravo zato što su djeca od najranije dobi izložena medijima. Oni imaju jako velik utjecaj na dječji život, ali to nužno ne znači da je taj utjecaj dobar. Đuran, Koprivnjak i Maček (2018) u svom radu iznose kako je pozitivna stvar kod digitalnih medija to što postoji nepregledan izvor informacija koje djeca mogu koristiti, a što im pomaže da postanu članovi zajednice i društva. Smatraju da je medijsko obrazovanje bitno jer pomaže djeci da „razviju kritički stav“ prema informacijama do kojih dolaze, te da dobivene informacije nauče kvalitetno koristiti u životu i školi. Veliku važnost pri odabiru takvih sadržaja imaju i odrasli jer trebaju naučiti djecu kako se zaštititi od loših informacija i izabrati one pouzdane u svrhu vlastitog napretka (Đuran i suradnici, 2018). Knjižnica tako postaje medijator između digitalne naobrazbe i šire zajednice – djece, roditelja i odgajatelja.

7. Knjižnično osoblje i njihove kompetencije

„Osoblje je životno važan resurs svake knjižnice“ (IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice, 2010, str. 83). Knjižničar je aktivan posrednik između korisnika i resursa, kako digitalnih, tako i tradicionalnih. Za osiguranje adekvatne usluge „neophodni su dostatni ljudski i materijalni resursi te stručno i kontinuirano obrazovanje knjižničara za suočavanje s izazovima sadašnjice i budućnosti“ (IFLA-UNESCO Public Library Manifesto, 2022, str.83).

“Broj knjižničarskih djelatnika treba biti takav da omogućava minimalnu otvorenost za korisnike i odgovarajuću stručnu razinu pružanja knjižničnih usluga te trajan razvoj knjižnične djelatnosti u skladu s planom razvoja knjižnice i potrebama lokalne zajednice te vremenu otvorenosti knjižnice. Knjižnice, ovisno o svom unutarnjem ustrojstvu i u skladu s općim aktima, zapošljavaju stručnjake iz drugih područja te administrativne i tehničke djelatnike i to najviše u omjeru 1:5 u odnosu na knjižničarske djelatnike. Narodna knjižnica treba imati najmanje dva stručna knjižničarska djelatnika, od kojih je najmanje jedan knjižničar. Osnovni kriterij za određivanje najmanjeg broja i primjerene strukture knjižničarskog osoblja je broj stanovnika na području djelovanja knjižnice, i to 0,5 zaposlenika na 1000 stanovnika, od kojih je najmanje 50 % knjižničara” (Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, Narodne novine, 103/2021, članak 27).

Troškovi za zaposlenike neke knjižnice obično predstavljaju veliki udio proračuna knjižnice. Kako bi zajednici pružile najbolju moguću uslugu, potrebno je održavati dobro obučeno i visoko motivirano osoblje koji učinkovito koriste resurse knjižnice i zadovoljavaju zahtjeve korisnika (IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice, 2010). U istom dokumentu je rečeno da bi osoblje trebalo biti zastupljeno u dovoljnom broju za izvršavanje svih odgovornosti i dužnosti u knjižnici. Nastavno na zadatke i odgovornosti, svo osoblje treba imati jasno razumijevanje politike knjižnične službe, dobro definirane dužnosti i odgovornosti, pravilno regulirane uvjete zapošljavanja i plaće koje su konkurentne drugim sličnim radnim mjestima.

Kako se vremena mijenjaju, i vještine kojima knjižničari raspolažu trebaju biti raznovrsne, i najčešće izvan onoga što se nalazi u generalnom opisu posla samog knjižničara. Sumirane fundamentalne vještine i kompetencije stručnih knjižničara su sljedeće:

- „sposobnost pozitivnog komuniciranja s ljudima;
- sposobnost razumijevanja potreba kupaca;
- sposobnost suradnje s pojedincima i grupama u zajednici;

- poznavanje i razumijevanje kulturne raznolikosti;
- poznavanje građe koja čini fond knjižnice i kako mu pristupiti;
- razumijevanje i suosjećanje s načelima rada javnih servisa;
- sposobnost rada s drugima u pružanju učinkovite knjižnične usluge;
- organizacijske vještine, s fleksibilnošću identificiranja i provedbe promjene;
- timski rad i vještine vođenja ljudi;
- maštovitost, vizija i otvorenost za nove ideje i praksu;
- spremnost na promjenu metoda rada u skladu s novim situacijama;
- poznavanje informacijske i komunikacijske tehnologije“ (IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice, 2010, str. 84).

Uz sve navedeno, vrlo bitna stavka za knjižničare je i cjeloživotno učenje. Ono je važno za knjižničare jer im pomaže da ostanu u toku i upoznaju se s resursima i tehnologijama dostupnim u njihovom području, a koje se s vremenom mijenjaju i napreduju.

„Cjeloživotno učenje obuhvaća sve oblike od formalnog do informalnog učenja, kao i učenja u radnoj okolini. Kao sastavni dio holističkog sustava cjeloživotnoga obrazovanja, knjižnice osiguravaju preduvjete za stvaranje poticajne radne okoline, organiziraju i razvijaju programe trajnog profesionalnog usavršavanja knjižničara, a stručnom se praksom nastavljaju na znanja inicijalno usvojena sveučilišnim obrazovanjem te razvijaju pretpostavke za nova znanja” (Maštrović, 2009, str. 13).

Naposljetku, iz svega gore navedenoga treba zaključiti kako je dobar knjižničar upoznat s resursima dostupnim u svojoj knjižnici, sposoban je voditi korisnike u pronalaženju potrebnih informacija, pružiti upute i pomoć u korištenju tehnologije i digitalnih izvora. Ukratko, dobar knjižničar je netko tko ima znanja, posvećenost i želju pomoći krajnjem korisniku.

7.1. Kompetencije, znanja i vještine dječjih knjižničara

IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu od rođenja do 18 godine (2018) navode kako knjižničari za djecu trebaju posjedovati čitav niz kompetencija i vještina, npr. socijalne vještine, timski rad, vodstvo te znanje praktičnih postupanja u knjižnicama u kojima rade. Navodi se tako da bi dječji knjižničar trebao imati stručna znanja o dječjoj psihologiji, pedagogiji i uslugama za djecu.

“Jedna od ključnih kompetencija koje dječji knjižničari moraju posjedovati jest poznavanje i prosuđivanje literature za djecu – knjiga, časopisa, audiovizualnih materijala, mrežnih stranica i ostalih elektroničkih i drugih izvora da bi u knjižnične zbirke uključivali što aktualniju, raznolikiju i značajniju građu koja odgovara razvojnim osobitostima djece i potrebama i interesima svakog pojedinca. Razina kompetencije u ovom području odražava se prije svega na kvalitetu knjižničnih zbirki, a utječe i na nabavnu politiku knjižnice. Na tu se kompetenciju izravno nadovezuje usluga preporuke kvalitetne literature djeci i za djecu te druge informacijsko-referentne usluge” (Martinović i Stričević, 2013, str. 67).

Prema IFLA-inim smjernicama, stručan i uspješan knjižničar bi trebao zadovoljiti ove kompetencije:

- „razumjeti teorije razvoja djece i dječje psihologije, uključujući komunikaciju, jezik i pismenost te njihove implikacije za knjižnične usluge;
- koristiti poznate metode kako bi prepoznali potrebe sve djece i njihovih obitelji u lokalnoj zajednici;
- osmišljavati, učinkovito provoditi te vrednovati čitav spektar zabavnih i privlačnih programa i aktivnosti kako bi odgovorili na potrebe sve djece u lokalnoj zajednici;
- poznavati raznolike oblike suvremene kulture za djecu: književnost, igre, glazbu i filmove te načine na koje djeca koriste digitalne medije i sadržaje te drugu građu, što doprinosi izgradnji raznolikog, uključivog i relevantnog fonda knjižnične građe za djecu;
- pratiti trendove u novim tehnologijama, digitalnom svijetu i društvenim medijima te njihov utjecaj na usluge dječjih knjižnica;
- njegovati ljubazno i podržavajuće okruženje za djecu i njihove obitelji kako bi se olakšao pristup knjižničnoj građi i sudjelovanju u programima i aktivnostima;
- podržavati aktivizam građana u zajednici i sklapanje partnerstava;
- komunicirati i surađivati na ostvarenju zajedničkih ciljeva s drugim organizacijama u lokalnoj zajednici koje se bave djecom i njihovim obiteljima;
- učinkovito komunicirati s djecom i njihovim obiteljima;
- postavljati ciljeve, osmišljavati planove i određivati prioritete za usluge dječje knjižnice;
- kreativno i učinkovito surađivati s kolegama na ostvarenju ciljeva u skladu s prioritetima dječje knjižnice;

- planirati, upravljati, kontrolirati i vrednovati financijska sredstva namijenjena dječjoj knjižnici kako bi se ostvarili ciljevi knjižnice;
- samovrednovati svoj rad, biti prilagodljivi te se kontinuirano profesionalno usavršavati“ (IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu od rođenja do 18 godine, 2018, str. 5).

Stričević (2001) je ove kompetencije i vještine dječjih knjižničara svrstala u pet kategorija, a one obuhvaćaju:

1. socijalne kompetencije (učinkovito rješavanje problema, poticanje procesa učenja, timski rad i vođenje grupe)
2. profesionalne kvalifikacije (prenošenje znanja i posredovanje, medijska pismenost, sposobnost razvijanja usluga, poznavanje marketinga, svijest o potrebama lokalne zajednice)
3. upravljačke sposobnosti (preuzimanje odgovornosti, podupiranje ciljeva knjižnice, dobra vremenska organizacija, poticanje samopouzdanosti i motivacije kod djece, znanje upravljanja projektima)
4. znanje o metodama i strategijama (znanje o promicanju čitanja i informatičke pismenosti, savjetovanje s drugima, planiranje, praćenje i evaluiranje procesa)
5. osobne vještine (sposobnost uspostavljanja kontakata, suradnja i udruživanje, poticanje akcija, otvorenost ka promjenama, prijateljski nastup i smisao za humor).

Što se tiče kompetencija i vještina koje moraju imati dječji knjižničari, Walter (2001) navodi osam kategorija koje se samo u manjoj mjeri odnose na one koje obuhvaćaju i tehnička znanja kao što su katalogizacija i indeksiranje te dubinsko razumijevanje građe potrebne i namijenjene djeci. Na drugačiji način sistematiziranih i kategoriziranih kompetencija dječjih knjižničara nailazi se i u dokumentu sekcije Američkog knjižničarskog društva:

„2009. godine, društvo je revidiralo dokument pod naslovom *Kompetencije dječjega knjižničara* u kojem se iznose i opisuju znanja i vještine koje svaki dječji knjižničar treba posjedovati da bi mogao uspješno odgovoriti na potrebe, zahtjeve i interese korisnika knjižnice. Kompetencije dječjeg knjižničara svrstavaju se u sljedećih devet kategorija: poznavanje korisnika, vještine poslovanja i upravljanja, komunikacijske vještine, poznavanje izvora i materijala, pružanje korisničkih i referentnih usluga, vještine osmišljavanja, planiranja i vođenja knjižničnih programa za djecu, vještine javnog

zagovaranja, suradnje i umreživanja, stručni razvoj, poznavanje i korištenje novih tehnologija” (Martinović i Stričević, 2013, str. 70-71).

“Opisujući kompetencije dječjih knjižničara, navedeni dokumenti i autori često se usmjeravaju na osobine osobe koje su bitne za prosocijalno ponašanje i komunikaciju, a pritom su manje eksplicitno navedene kompetencije vezane uz znanja, kao što je dobro poznavanje literature za djecu i poznavanje metoda posredovanja (primjerice, savjetodavni rad u području literature za djecu i čitanja). Mogući razlog tome je usmjerenost na one čimbenike koji su specifični upravo za dječje knjižničare jer se pretpostavlja da se većina znanja i vještina odnosi na sve knjižničare, neovisno o specijalizaciji” (Martinović i Stričević, 2013, str. 71).

7.2. Kompetencije, znanja i vještine knjižničara koji rade s mladim ljudima

“2000. godine otvara se u Knjižnici Medveščak u Zagrebu prvi odjel za mlade u Hrvatskoj koji ubrzo bitno mijenja praksu u hrvatskim knjižnicama. Pod utjecajem znanstvenih spoznaja, prikaza dobre prakse iz raznih zemalja te tadašnjeg izdanja IFLA-inih Smjernica za knjižnične usluge za mladež, razrađena je koncepcija novog odjela pri čemu se vodilo računa o specifičnostima populacije, o njihovim čitateljskim interesima i informacijskim potrebama, te o svim zahtjevima koji proizlaze iz Smjernica, posebice vezano uz izgled prostora, odabir medija i ponudu organiziranih programa, te kompetencije osoblja koje svakodnevno radi s mladima” (Stričević i Jelušić, 2010, str. 13).

Definirane kompetencije knjižničnog osoblja koje radi s mladim ljudima su sljedeće:

- “razumijevanje jedinstvenih razvojnih potreba mladih ljudi;
- poštivanje mladih ljudi kao osoba;
- poznavanje mladenačke kulture i interesa;
- sposobnost uspostavljanja suradnje s drugim društvenim skupinama koje se bave potrebama mladih;
- prilagodljivost u praćenju promjenjivih potreba i interesa mladih;
- sposobnost zagovaranja mladih ljudi u knjižnici i široj zajednici;
- poznavanje svih medija, uključujući knjige i građu u svim formatima;
- vještine kreativnog mišljenja” (IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za mladež 2009, str. 18).

Osim svega navedenog, knjižničari koji rade s mladim ljudima trebaju kroz suradnju sa školama razvijati usluge za mladež, u suradnji s kulturnim ustanovama planirati i provoditi razne kulturne programe te ostvariti suradnju s drugim mjesnim ustanovama koje promiču i nude usluge za mladež (IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za mladež, 2009).

Istražujući kompetencije knjižničara za rad s mladim ljudima, uočila sam nedostatak literature, kako kod nas, tako i kod stranih izvora. Čini se da je mladež kao specifična skupina u knjižnicama nedovoljno obrađena tema pa se tako literatura ne posvećuje dovoljno ni stručnim knjižničarima koji s njima rade.

8. Istraživanje o dječjim odjelima u narodnim knjižnicama

Provođenje ovog istraživanja potaknuto je promišljanjem o djelovanju dječjih odjela u hrvatskim narodnim knjižnicama te željom za razumijevanjem kako oni funkcioniraju i doprinose razvoju djece. Prije samog početka istraživanja bilo je potrebno definirati niz cjelina za istraživanje kako bi se dobila cjelovita slika stanja dječjih odjela u hrvatskim narodnim knjižnicama, pa se tako istraživanje bavi sljedećim:

- površinom i postojanjem dječjeg odjela narodne knjižnice,
- brojem aktivnih korisnika,
- opremljenošću sjedećim mjestima i tehnologijom,
- kompetencijama knjižničara,
- knjižnim fondom,
- programima i aktivnostima dječjih odjela,
- izazovima s kojima se suočavaju knjižničari na dječjim odjelima.

Kroz ove stavke, moguće je procijeniti njihovu učinkovitost, a kroz razmatranje izazova, mogu se razviti učinkovite strategije za njihovo saniranje.

8.1. Ciljevi istraživanja i hipoteze

Ključni cilj ovog istraživanja jest utvrđivanje kvalitete i opremljenosti dječjih odjela u narodnim knjižnicama na području Hrvatske. Osim toga, ciljevi su bili i usporediti razlike i sličnosti između knjižnica s dječjim odjelom te uvjeta koje nude svojim korisnicima, od fonda do različitih programa i aktivnosti koje priređuju za različite dobne skupine.

Na temelju svega navedenog, istaknulo se pet hipoteza koje su podvrgnute provjeri nakon provedenog istraživanja, a one glase:

1. Većina narodnih knjižnica u Hrvatskoj ima posebno izdvojeni prostor za knjižnične usluge i sadržaje namijenjene djeci, tj. dječji odjel.
2. Dječji odjel je dobro opremljen prostor s raznolikim fondom i bogatom ponudom programa i aktivnosti za djecu i roditelje.
3. Knjižničari su kompetentno osoblje koje svojim djelovanjem poboljšava kvalitetu dječjih odjela.

4. Dječji odjeli u narodnim knjižnicama igraju ključnu ulogu u promicanju pismenosti i poticanju ljubavi prema čitanju kod djece.
5. Dječji odjeli se mogu učinkovito prilagoditi suvremenim potrebama djece i nastaviti pozitivno utjecati na njihov obrazovni i osobni razvoj.

8.2. Metodologija istraživanja i uzorak ispitanika

U sklopu istraživanja dječjih odjela u hrvatskim narodnim knjižnicama, koristila se metoda anketiranja putem besplatnog Google online alata – Google obrasci. Anketni upitnik (Prilog 1) se sastojao od 19 pitanja, od kojih je 5 bilo zatvorenog tipa s mogućnošću jednog ili nekoliko ponuđenih odgovora za odabir. Na preostalih 14, koji su bili otvorenog tipa, moglo se dati raznolike odgovore, koji su potom sustavno obrađeni. Svi podaci dobiveni ovim istraživanjem korišteni su isključivo u istraživačke svrhe i analizirani su grupno, a sudjelovanje u istraživanju je bilo anonimno.

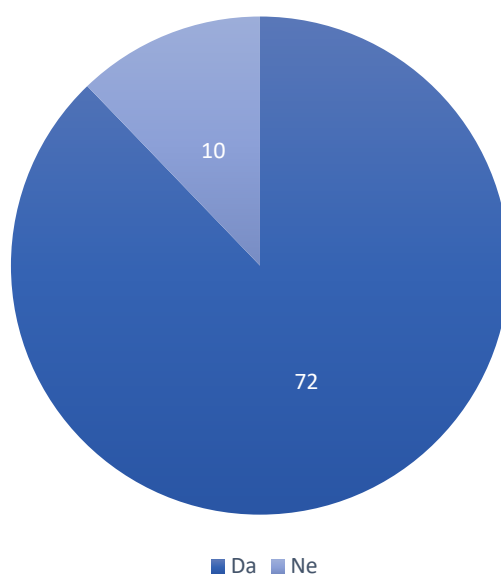
Za slanje anketnog upitnika, korišten je adresar s web stranice knjiznica.hr – Portal narodnih knjižnica, no već prilikom pretrage ispravnih adresa elektroničke pošte, javili su se određeni problemi. Neke od knjižnica s popisa nisu imale upisanu adresu elektroničke pošte, a provjerom ostalih postojećih adresa, uočeno je kako nisu sve ažurirane. Kroz pretragu i usporedbu s adresom elektroničke pošte na službenoj web stranici knjižnice (ako je ista postojala), pokušalo se doći do ispravnih podataka. Nakon što su podaci bili prikupljeni, anketni upitnik je poslan na sve knjižnice, ali 18 poruka i dalje nije bilo isporučeno. Kako drugi podatak o ispravnoj adresi elektroničke pošte za te knjižnice nije postojao, one nisu bile uključene u ovo istraživanje. U konačnici su u anketi sudjelovale 82 knjižnice u periodu od dva mjeseca – tijekom srpnja i kolovoza 2021. godine.

8.3. Rezultati istraživanja

U ovom dijelu rada bit će prikazani rezultati dobiveni anketom te je potrebno napomenuti da unatoč tome što su pristupili anketi, svi ispitanici nisu ispunili svako ponuđeno pitanje – diskrepancija je manja od 10% samo na ponekim pitanjima.

1. Ima li narodna knjižnica dječji odjel? (N=82)

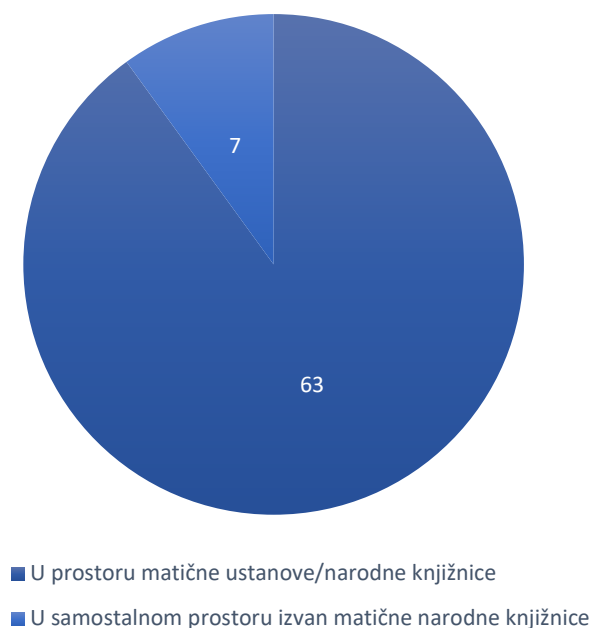
Ovim pitanjem se htjelo doznati koliko narodnih knjižnica koje su sudjelovale u istraživanju ima dječji odjel. Svega je 10 (12%) narodnih knjižnica koje nemaju dječji odjel, a preostale 72 narodne knjižnice (88%) su odgovorile potvrdno da ga imaju, bilo unutar matične narodne knjižnice ili u prostoru izvan nje.

Slika 1. Postojanje dječjeg odjela

2. U kojem se prostoru nalazi dječji odjel? (N=70)

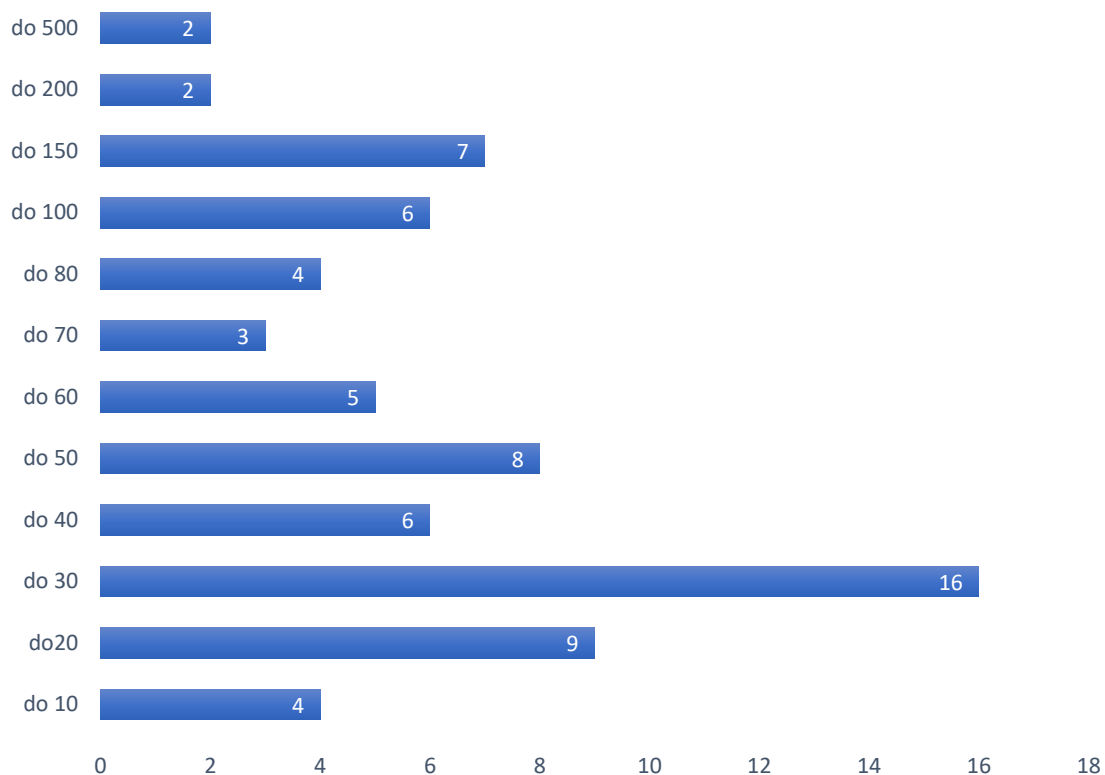
Ovim pitanjem se htjelo utvrditi gdje se točno nalazi dječji odjel - u prostoru narodne knjižnice ili u posebnom prostoru koji je odvojen od matične ustanove. Od 70 narodnih knjižnica koje su odgovorile na ovo pitanje, 63 (90%) odjela su smještene unutar prostora matične ustanove, odnosno narodne knjižnice, a 7 (10%) ih je smješteno u samostalnom prostoru izvan matične narodne knjižnice.

Slika 2. Prostorni smještaj dječjeg odjela

3. Kolika je površina prostora dječjeg odjela (u kvadratnim metrima)? (N=72)

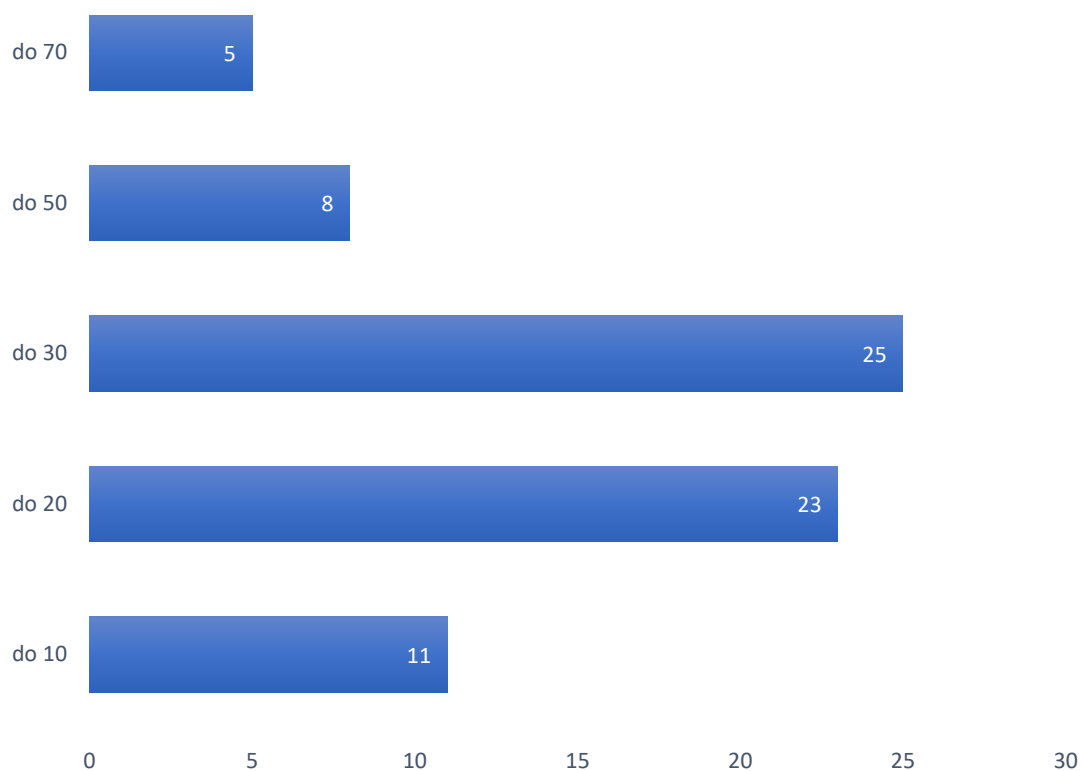
Kroz dobivene odgovore na ovo pitanje, htjelo se utvrditi jesu li dječji odjeli primjerene veličine za svoje korisnike. 16 ispitanih narodnih knjižnica (22,22%) je odgovorilo da je veličina dječjeg odjela do 30 kvadratnih metara. 9 (12,50%) narodnih knjižnica je reklo kako je veličina dječjeg odjela do 20 kvadratnih metara. Potom slijedi 8 dječjih odjela (11,11%) s veličinom do 50 kvadratnih metara. Veličina prostora dječjeg odjela ovisi i o samoj veličini fonda i drugih sadržaja narodnih knjižnica, te usluga za djecu koje provode. S obzirom na veličinu prostora namijenjenog djeci prema Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, minimum koji knjižnice trebaju zadovoljiti je 20 kvadratnih metara. Stoga su rezultati dobiveni ovim pitanjem zadovoljavajući.

Slika 3. Veličina prostora dječjeg odjela

4. Koliko dugo postoji dječji odjel? Broj u godinama. (N=72)

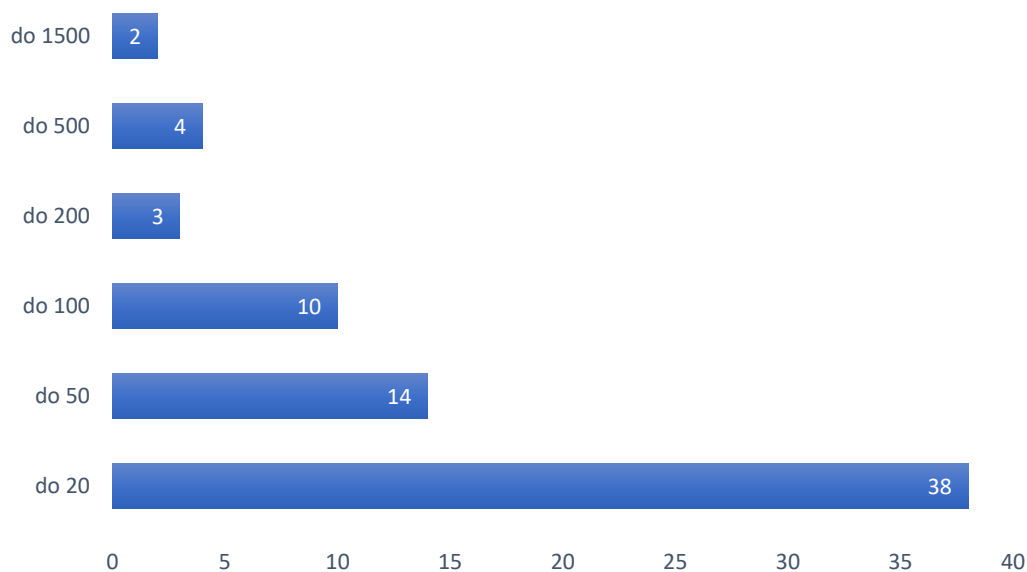
Ovim pitanjem se htjelo doznati koliko dugo postoji dječji odjel u narodnoj knjižnici. Najveći broj narodnih knjižnica, njih 25 (34,72%), je odgovorilo da dječji odjel postoji između 20 i 30 godina. Iz činjenice da dječji odjel postoji tako dugi period, može se zaključiti da narodna knjižnica ima dugu povijest služenja zajednici i pružanja sredstava za obrazovanje i zabavu djece. Također sugerira da je dječji odjel bio uspješan u održavanju poslovanja i financiranja u čitavom tom razdoblju. Prema rezultatima, slijede ih 23 narodne knjižnice čiji dječji odjel postoji do 20 godina (31,94%), a potom 11 narodnih knjižnica čiji dječji odjel djeluje tek 10 godina (15,28%). U najmanjem broju ostaje 8 (11,11%) narodnih knjižnica s dječjim odjelom koje djeluju već dugi niz godina (50 ili više).

Slika 4. Godine postojanja dječjeg odjela

5. Koliko dječji odjel ima aktivnih korisnika u dobi od 0 do 3 godine? (N=71)

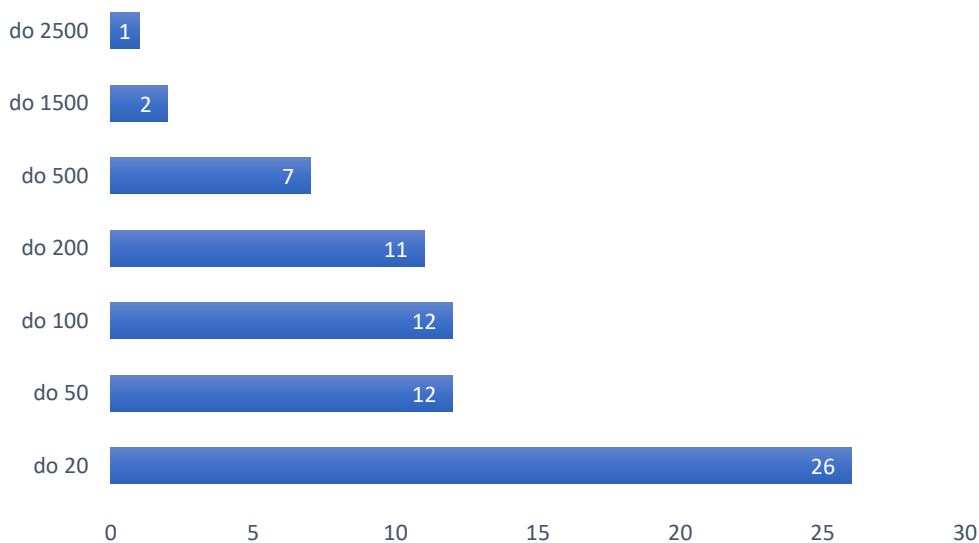
Kroz odgovore dobivene ovim pitanjem, htjelo se istražiti koliko dječji odjel ima aktivnih korisnika u dobi od 0 do 3 godine. Čak više od polovine dječjih odjela (38, tj. 53,52%) koji su sudjelovali u anketnom upitniku tvrdi da u dobnoj skupini od 0 do 3 godine koju čine bebe i djeca rane dobi, bilježe samo do 20 korisnika. Nakon njih slijedi 14 (19,72%) dječjih odjela koji imaju do 50 korisnika ovih dobnih skupina. Iako je mali postotak (2,82%), zanimljiv je podatak da dva dječja odjela imaju do 1500 korisnika u ovoj najranijoj dobi.

Slika 5. Broj korisnika u dobi od 0 do 3 godine

6. Koliko dječji odjel ima aktivnih korisnika predškolske dobi (od 4 do 7 godina)? (N=71)

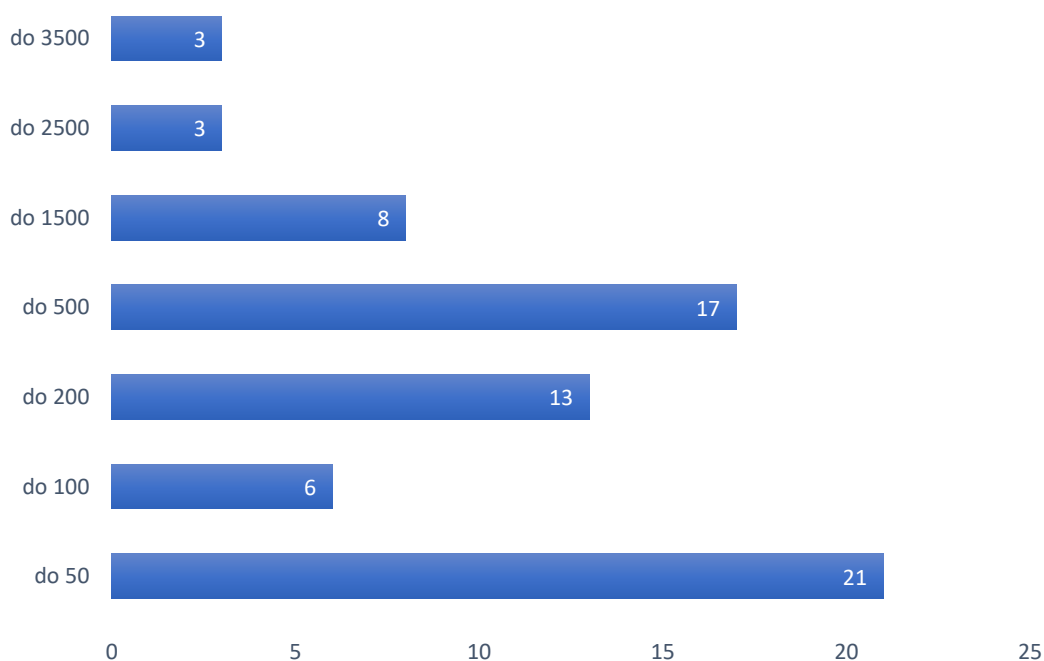
Ovim pitanjem se htjelo utvrditi koliko dječji odjel ima aktivnih korisnika u dobi od 4 do 7 godina te je ustanovljena sličnost dobivenih podataka kao i kod najmlađe dobne skupine. Najveći broj dječjih odjela (26, tj. 36,62%), ima samo do 20 korisnika te dobi, a potom ih slijedi 12 dječjih odjela (16,90%) s do 50 i do 100 korisnika predškolskog uzrasta.

Slika 6. Broj korisnika u dobi od 4 do 7 godina

7. Koliko dječji odjel ima aktivnih korisnika školske dobi do trinaeste godine (8-13 godina)? (N=71)

Kroz odgovore dobivene ovim pitanjem, htjelo se saznati koliko dječji odjel ima aktivnih korisnika u dobi od 8 do 13 godina. Korisnici školske dobi su nešto brojniji korisnici dječjih odjela narodnih knjižnica, što je i razumljiv podatak s obzirom na to da se radi o djeci koja više ne uče samo čitati i pisati te koju se potiče na razvijanje navike čitanja kroz lektire i ostalu dječju literaturu. 21 narodna knjižnica (29,58%) je u ovom istraživanju prijavila do 50 korisnika dječjeg odjela, a za njima puno ne zaostaje 17 dječjih odjela (23,94%) koji imaju između 200 i 500 korisnika. Takvi podaci ukazuju na veću potrebu i zainteresiranost djece ove dobne skupine za čitanjem i aktivnostima koje knjižnice provode.

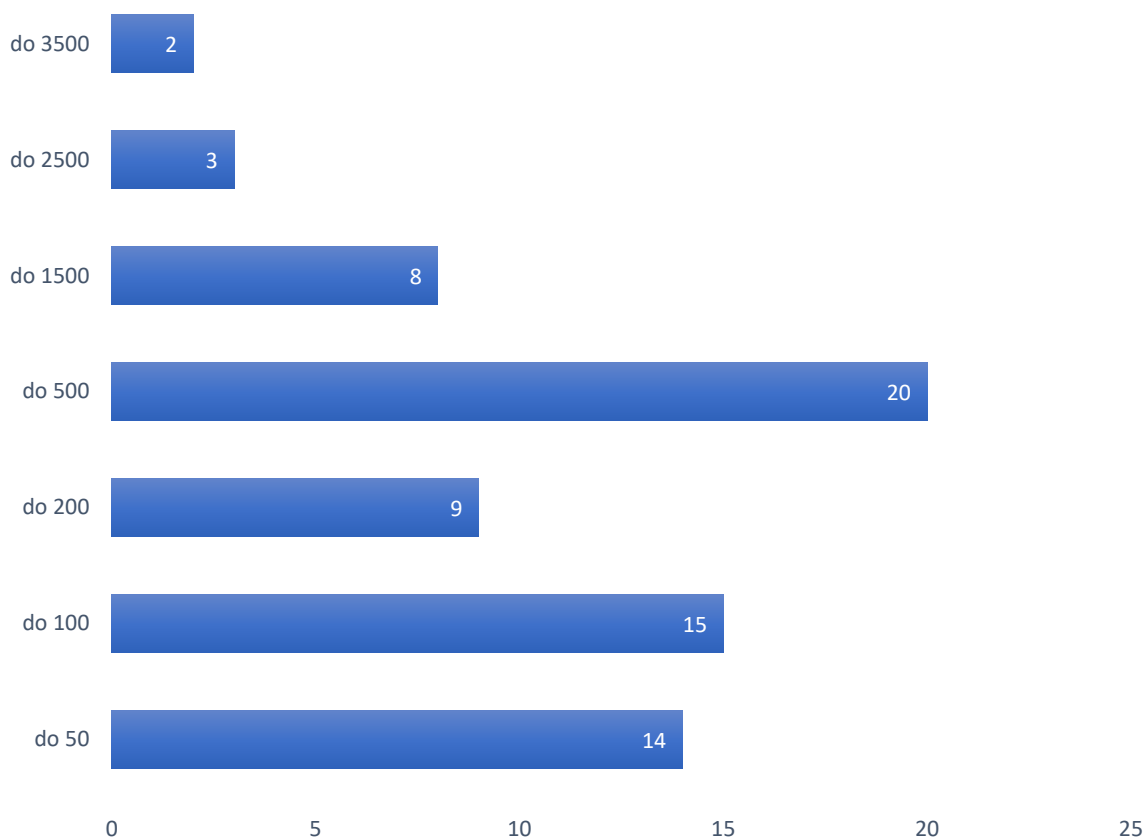

Slika 7. Broj korisnika u dobi od 8 do 13 godina

8. Koliko dječji odjel ima aktivnih korisnika pubertetske dobi (od 14 do 18 god)? (N=71)

Ovim pitanjem se istražilo koliko dječji odjeli imaju aktivnih korisnika u dobi od 14 do 18 godina. Najveći broj narodnih knjižnica s dječjim odjelom ima između 200 i 500 korisnika pubertetske dobi – ukupno 20 knjižnica (28,17%). Potom slijedi 15 (21,13%) narodnih knjižnica s do 100 korisnika i 14 (19,72%) narodnih knjižnica s do 50 korisnika na dječjem

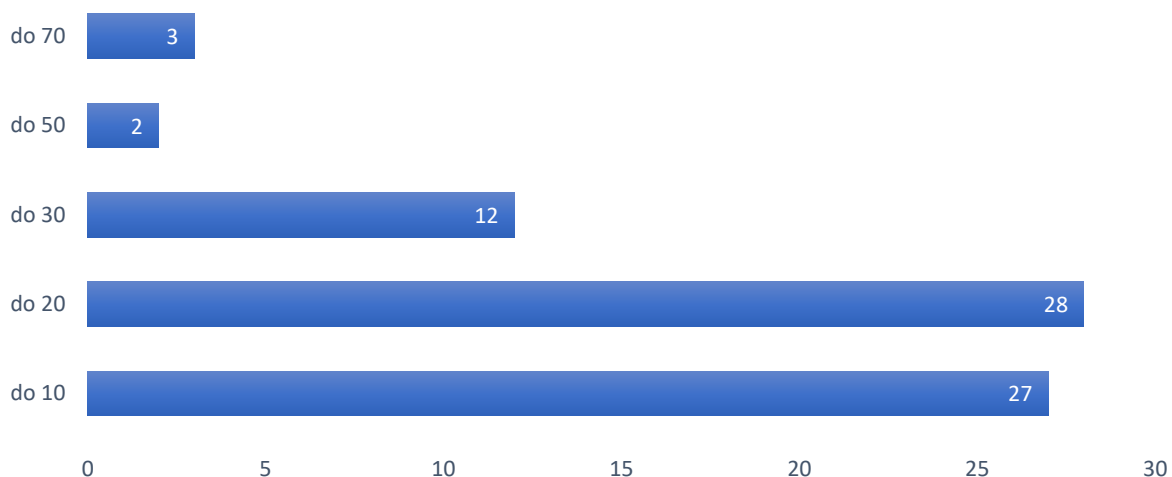
odjelu. Ovi podaci su pomalo neočekivani jer je pretpostavljeno da će ipak biti puno veći broj korisnika u ovoj dobnoj skupini koja kraj školskih lektira i samostalno puno više čita.

Slika 8. Broj korisnika u dobi od 14 do 18 godina

9. Koliko dječji odjel ima sjedećih mjesta? (N=72)

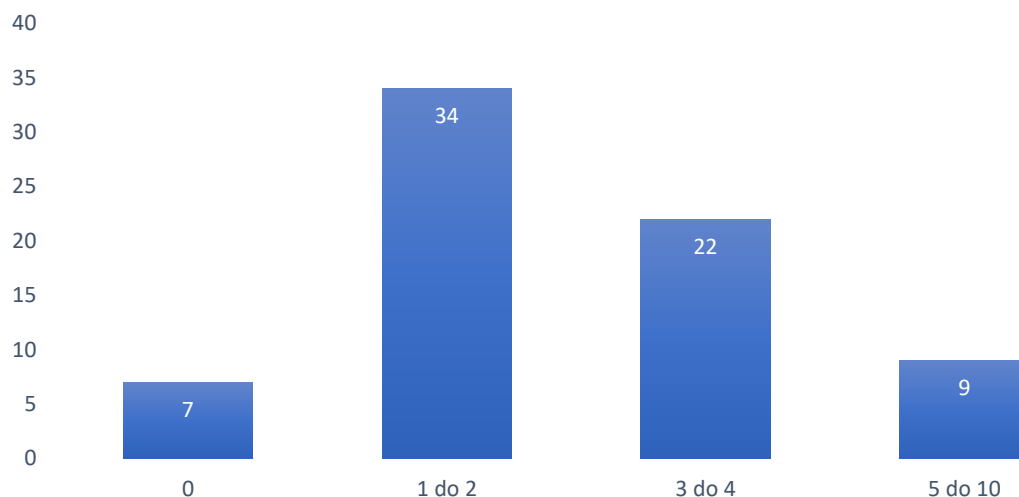
Iz odgovora na ovo pitanje se može zaključiti da je velika većina dječjih odjela u narodnim knjižnicama dobro opremljen prostor, s dovoljno mjesta za čitanje, druženje i ostale provođene knjižnične aktivnosti. 28 narodnih knjižnica (38,89%) je navelo kako imaju do 20 sjedećih mjesta na dječjem odjelu, a odmah iza njih slijedi 27 narodnih knjižnica (37,50%) s do 10 sjedećih mjesta na dječjem odjelu. S obzirom na prostornu ograničenost većine dječjih odjela i relativno malu veličinu (pogledati pitanje 3), ovaj podatak govori da sva djeca imaju posvećen prostor za sebe i svoje interese.

Slika 9. Broj sjedećih mjesta u dječjem odjelu

10. Koliko dječji odjel ima računala? (N=72)

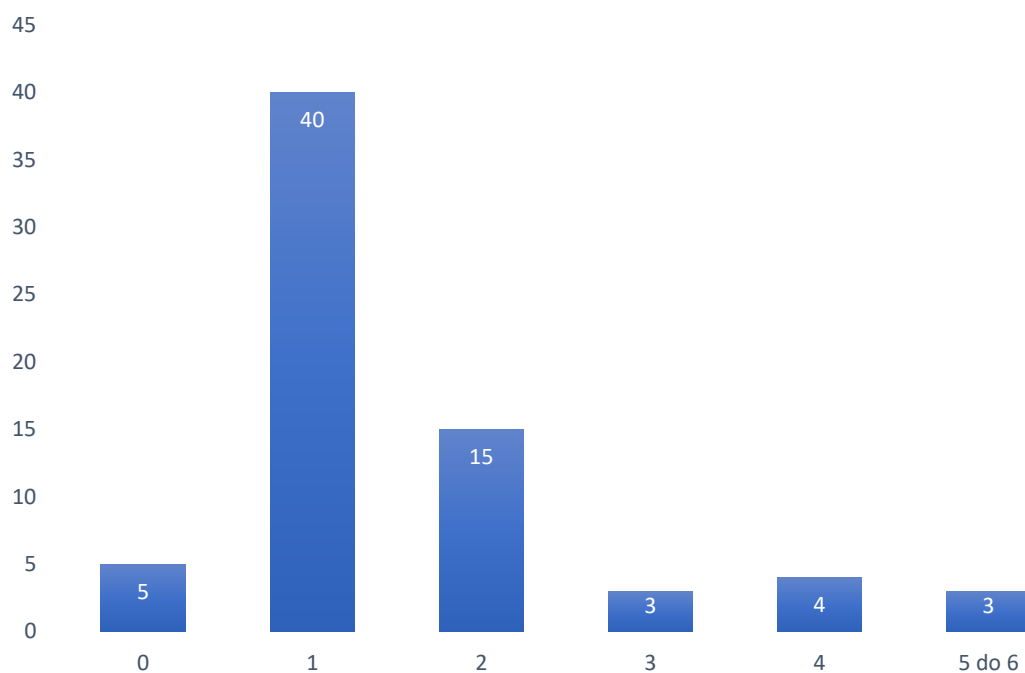
Ovim pitanjem se htjelo utvrditi s koliko su računala opremljeni dječji odjeli. 34 (47,22%) dječja odjela su odgovorila da imaju jedno do dva računala na raspolaganju za sve korisnike dječjeg odjela. 7 dječjih odjela (10%) nema niti jedno računalo što je poražavajući podatak s obzirom na to da djeca žive i razvijaju se u digitalnom dobu, zbog čega su i potrebe za tehnološkom modernizacijom veće. S druge strane, 9 dječjih odjela (12,50%) ima čak 5 do 10 računala na raspolaganju. Iako to ovisi i o samoj strukturi i operativnoj djelatnosti narodne knjižnice, svaki dječji odjel bi trebao imati minimum od 2 računala na raspolaganju djeci svih uzrasta.

Slika 10. Broj računala na dječjem odjelu

11. Koliko knjižničara radi na dječjem odjelu? (N=70)

Ovim pitanjem se htjelo utvrditi koliko je knjižničara zaposleno na dječjem odjelu. U 40 (preko 55%) dječjih odjela, od onih koji su sudjelovali u ovom anketnom upitniku, radi samo jedan dječji knjižničar. U 15 dječjih odjela (21,43%) u smjenama rade 2 knjižničara. U zadnjem pitanju je nemali broj knjižničara izrazio nezadovoljstvo zbog broja zaposlenih na dječjem odjelu, a nerijetko tvrde kako nema posebnog dječjeg knjižničara na odjelu, već svi djelatnici rade sve. Prema prikupljenim podacima niže ovakav modus operandi ima 5 (7%) narodnih knjižnica.

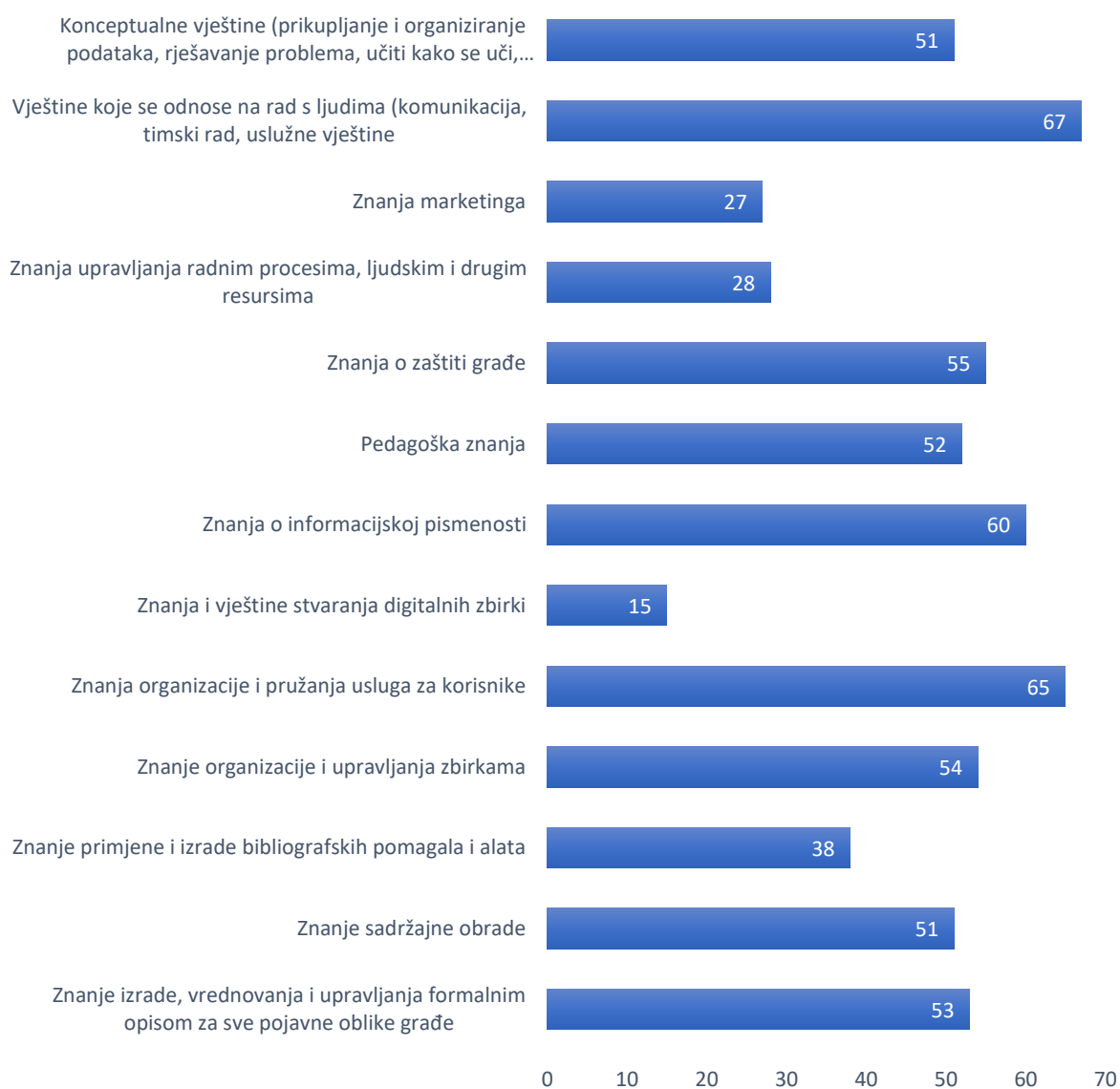

Slika 11. Broj zaposlenih na dječjem odjelu

12. Koja znanja i vještine imaju zaposlenici dječjeg odjela (moguće je označiti više odgovora)? (N=72)

Kroz odgovore na ovo pitanje, pokušalo se utvrditi kakvim znanjima i vještinama raspolažu zaposlenici dječjeg odjela u narodnim knjižnicama. Više od 70% dječjih odjela, odnosno knjižničara na dječjim odjelima, smatra da posjeduju sljedeće kompetencije (pobrojane redom

od najvećeg do najmanjeg broja): znanja koja se odnose na rad s ljudima – 67 (93,1%); znanja organizacije i pružanja usluga za korisnike – 65 (90,3%); znanja o informacijskoj pismenosti – 60 (83,3%); znanja o zaštiti građe – 55 (76,4%); znanje organizacije i upravljanja zbirkama – 54 (75%); znanje izrade, vrednovanja i upravljanja formalnim opisom za sve pojavne oblike građe – 53 (73,6%); pedagoška znanja – 52 (72,2%); konceptualne vještine (mogućnost apstraktnog razmišljanja, uviđanje koncepata i dijagnosticiranje problema) – 51 (70,8%); znanje sadržajne obrade – 51 (70,1%). S druge strane, u manjem postotku (ispod 40%) su knjižničari opremljeni znanjem o izradi digitalnih zbirki, upravljanju radnim procesima, ljudskim i drugim resursima te marketingu. Ovakvi većinski visoki postotci govore o adekvatnom i stručnom osoblju koje radi s djecom u narodnim knjižnicama.

Slika 12. Kompetencije knjižničara na dječjim odjelima

13. Nabrojite koje pogodnosti nudite pri učlanjivanju beba, djece i mladih na dječji odjel? (N=69)

Iz odgovora na ovo pitanje, htjelo se doći do informacija o tome kakve pogodnosti nude dječji odjeli pri učlanjivanju svih dobnih skupina djece. Skoro svaka narodna knjižnica s dječjim odjelom iz ovog anketnog upitnika, izuzev 6 dječjih odjela (9%), ima neki oblik pogodnosti koje nude svojim korisnicima od rođenja djeteta pa sve do njegove osamnaeste godine. 22 dječja odjela (32%) nude besplatan upis i članarinu za bebe i djecu rane predškolske dobi. 21 dječji odjel (31%) nudi besplatan upis i besplatnu jednogodišnju članarinu za bebe do treće godine života, a 13 dječjih odjela (19%) nudi povoljniju članarinu i povremene akcije pri učlanjivanju za djecu i roditelje. Ono što još ističu kao pogodnosti koje nude uključuje sljedeće: knjigu na poklon pri prvom upisu djece (7 dječjih odjela, tj. 10,14%), besplatan upis za učenike 1. razreda osnovne škole (6 dječjih odjela, tj. 8,70%), besplatne aktivnosti, radionice, pričaonice i predstave (6 dječjih odjela, tj. 8,70%) te kolektivno članstvo za obitelj i besplatan upis za svu djecu do petnaeste godine (4 dječja odjela, tj. 5,80%).

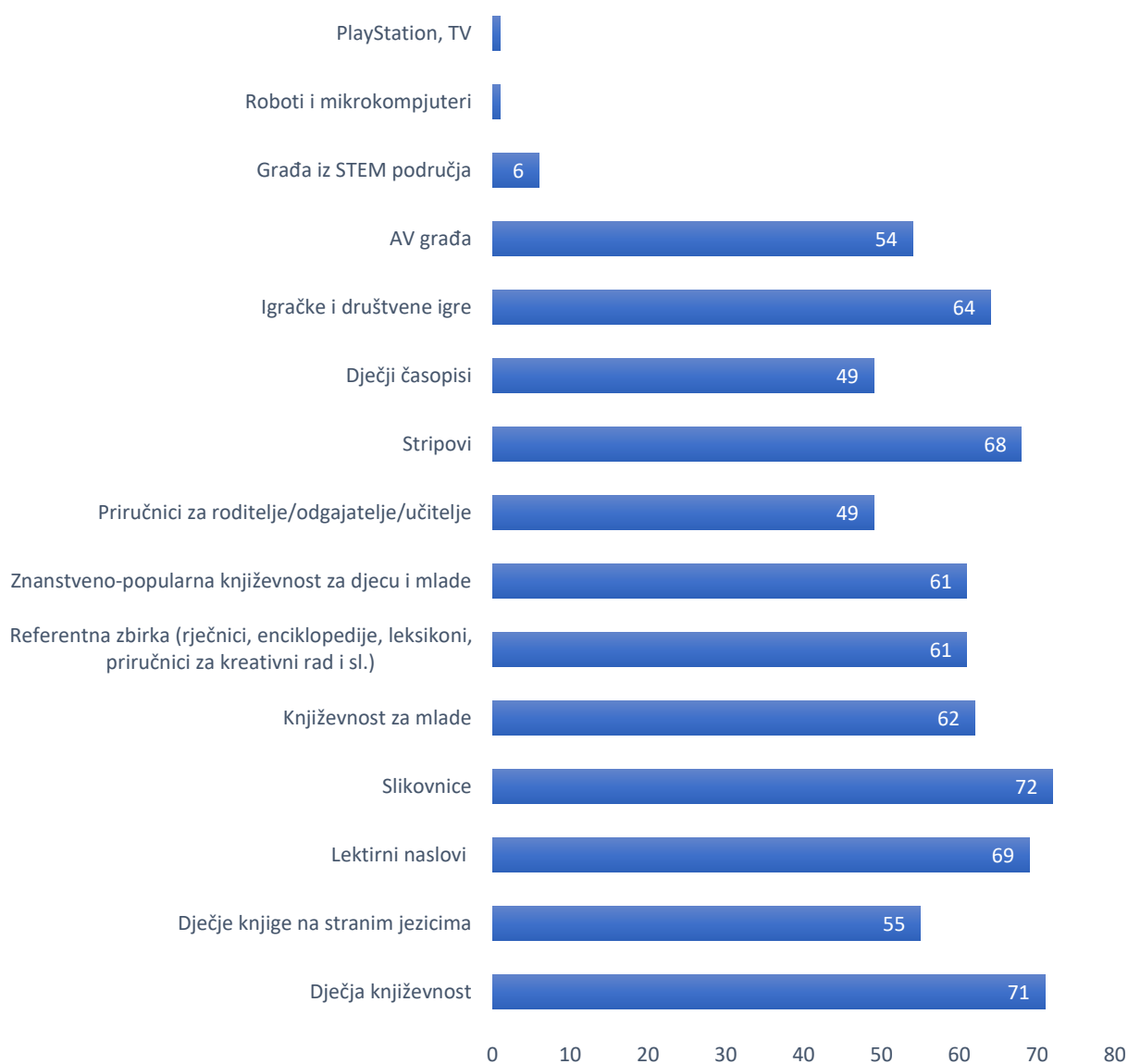

Slika 13. Pogodnosti pri učlanjivanju u dječji odjel narodne knjižnice

14. Što čini fond dječjeg odjela (moguće je označiti više odgovora)? (N=72)

Iz odgovora na ovo pitanje pokušalo se doći do saznanja kakvim su fondom opremljeni dječji odjeli narodnih knjižnica, a iz dobivenih rezultata se može zaključiti da su dječji odjeli uistinu

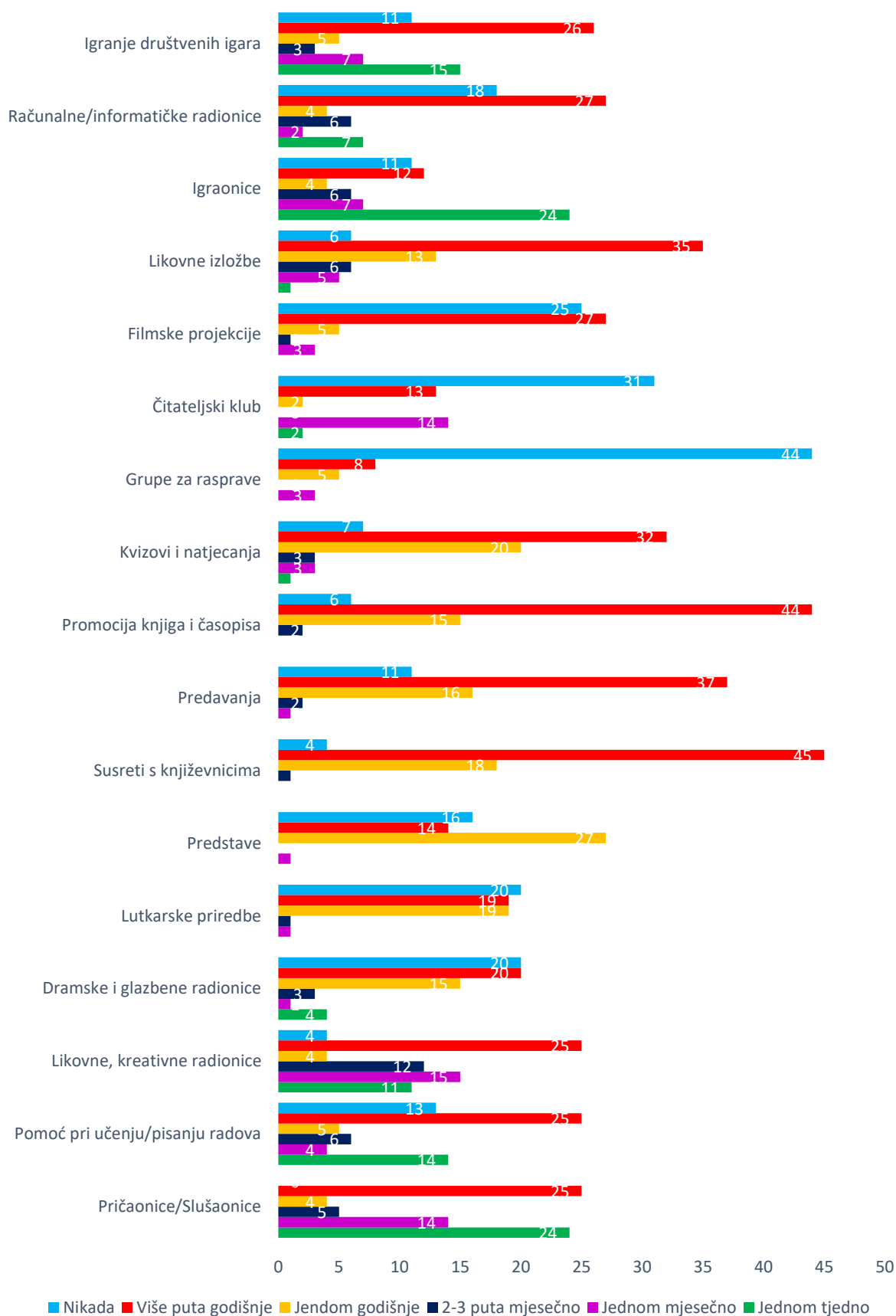
bogato opremljeni svom građom koja je potrebna za rast i razvoj djece. 72 (100%) dječja odjela u svom fondu imaju slikovnice, 71 dječji odjel (99%) nudi dječju književnost, 69 dječjih odjela (96%) lektirne naslove, 68 (94%) stripove, 64 (89%) igre i društvene igre, 62 (86%) književnost za mlade te 61 (85%) znanstveno-popularnu književnost za mlade te referentnu zbirku (rječnici, enciklopedije, leksikoni, priručnici za kreativni rad i sl.). Dijelove fonda koje imaju samo poneki dječji odjeli u knjižnicama (ispod 10%) čini građa iz STEM područja, roboti i mikrokompjuteri te TV i igraće konzole. Iako ovakva građa nije nužno potrebna za uspješno i dobro poslovanje dječjeg odjela, potrebno je ipak obratiti pozornost na ovako niske brojke i nadopuniti sadržaj koji je u informatičkom dobu itekako blizak i relevantan djeci i mladima.

Slika 14. Fond dječjih odjela

15. Koliko često se u vašem dječjem odjelu održavaju sljedeći programi i aktivnosti? (N=72)

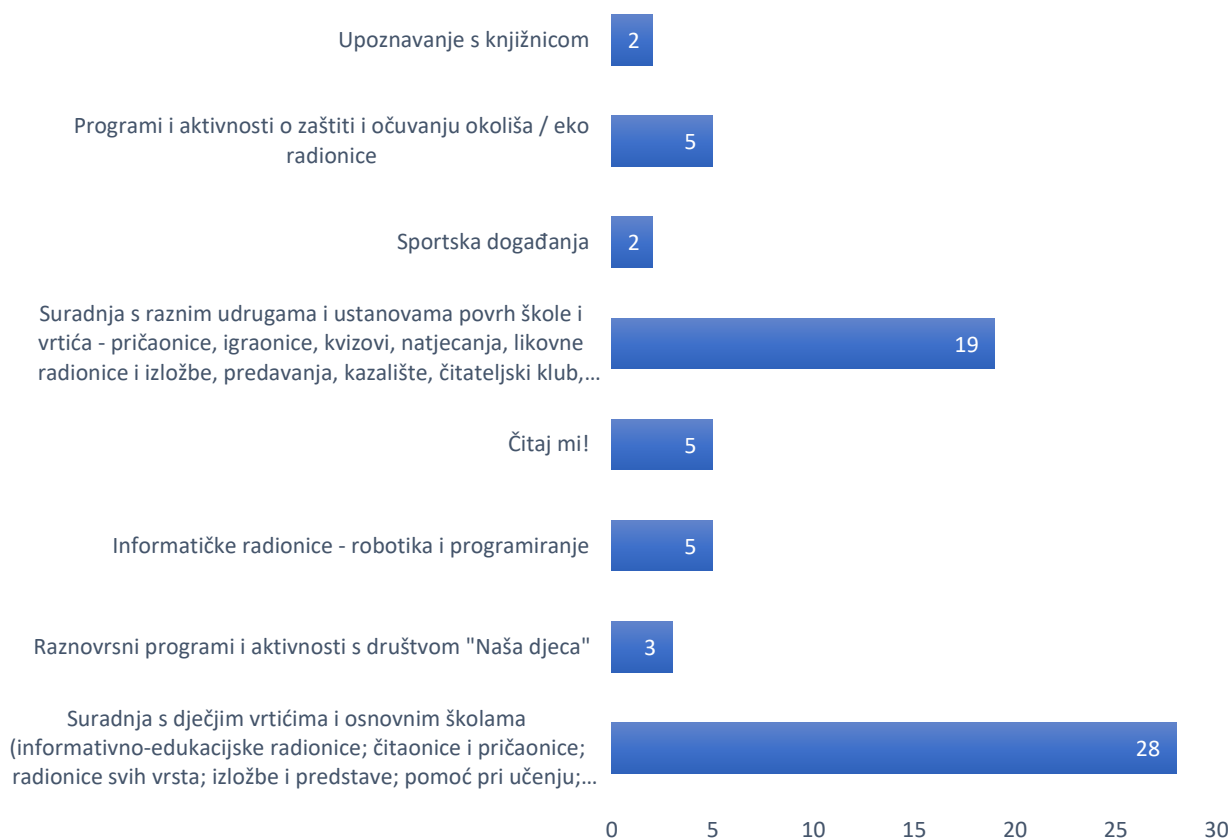
Kroz odgovore na ove pitanje, htjelo se promotriti koliko često dječji odjeli provode pojedine programe i aktivnosti za djecu svih uzrasta. Dječji odjeli narodnih knjižnica su ovisno o ponuđenoj aktivnosti mogle odabrati održavaju li ih jednom tjedno, jednom mjesečno, dva do tri puta mjesečno, jednom godišnje, više puta godišnje ili nikada. Ono što se može zaključiti jest činjenica da većina dječjih odjela provodi svoje aktivnosti i programe jednom ili više puta godišnje. Više puta godišnje, dječji odjeli provode sljedeće aktivnosti: susrete s književnicima (45 odjela, tj. 66,18%); promociju knjiga i časopisa (44 odjela, tj. 65,67%); predavanja (37 odjela, tj. 55,22%); likovne izložbe (35 odjela, tj. 53%) te kvizove i natjecanja (32 odjela, tj. 48,48%). Više puta godišnje se u manjoj mjeri provode i pričaonice/slušaoalice, pomoć pri učenju i pisanju radova, računalne radionice, dramske i glazbene radionice te filmske projekcije. Jednom godišnje dječji odjeli u najvećoj mjeri provode: predstave (27 odjela, tj. 46,55%); lutkarske priredbe (19 odjela, tj. 31,67%) i kvizove i natjecanja (20 odjela, tj. 30,30%). Dva do tri puta mjesečno najviše se provode likovne i kreativne radionice (12 odjela, tj. 16,90%), a jednom mjesečno odjeli provode: čitateljski klub (14 odjela, tj. 22,58%), likovne i kreativne radionice (15 odjela, tj. 21,13%) te pričaonice i slušaoalice (14 odjela, tj. 19,44%). Jednom tjedno najviše odjela održava ove aktivnosti i programe: igraonice (24 odjela, tj. 37,50%) i pričaonice i slušaoalice (24 odjela, tj. 33,33%). Ono što dječji odjeli provode u najmanjoj mjeri ili gotovo nikada su: grupe za raspravu (44 odjela, tj. 73,33%), čitateljski klub (31 odjel, tj. 50%) i filmske projekcije (25 odjela, tj. 40,98%). Ovi rezultati svakako pokazuju visoku zastupljenost kvalitetnog sadržaja namijenjenog djeci, no ovisno o broju zaposlenika i samom prostoru, postoji mjesta za poboljšanje, odnosno za povećanje učestalosti održavanja pojedinih programa i aktivnosti.

Slika 15. Učestalost održavanja programa i aktivnosti u dječjim odjelima

16. Nabrojite programe i aktivnosti za djecu koje provodite u suradnji s nekim drugim ustanovama/udrugama/knjižnicama? (N=69)

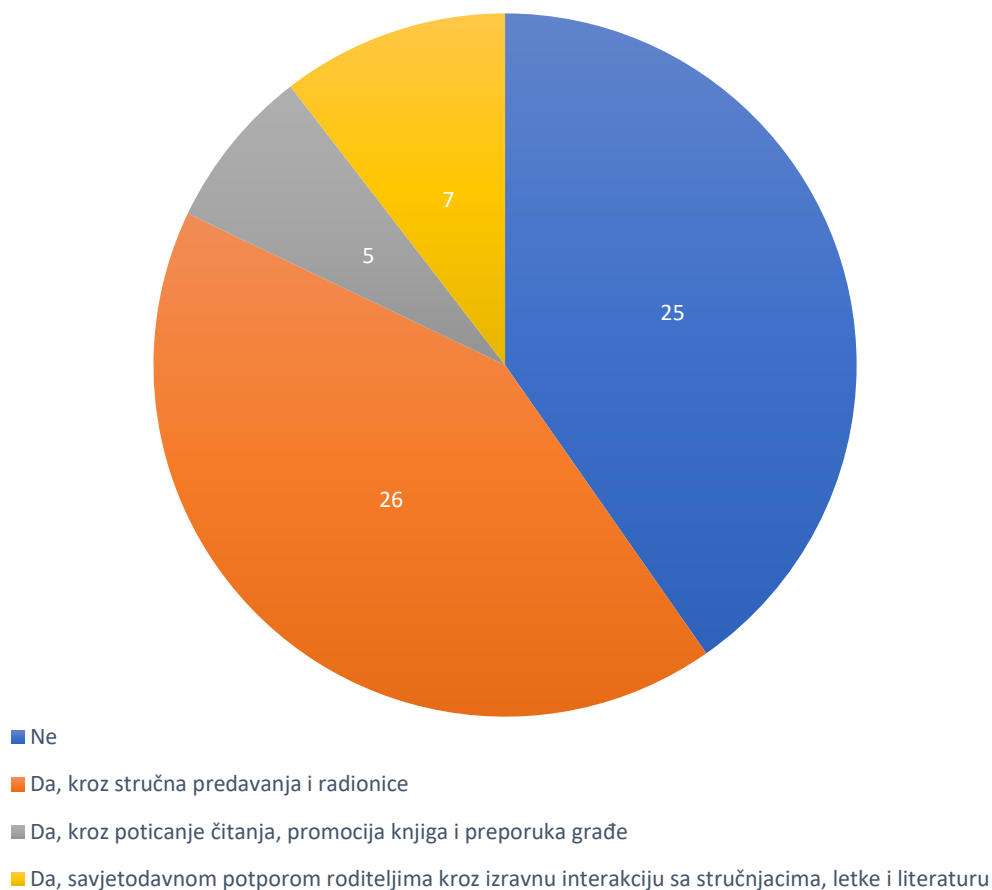
Ovim pitanjem se htjelo utvrditi s kojim sve ustanovama i udrugama surađuju dječji odjeli narodnih knjižnica i kakve aktivnosti provode kroz zajedničko djelovanje. Unaprijed ponuđeni odgovori na pitanje namjerno nisu bili ponuđeni zbog raznolikosti programa i aktivnosti koje narodne knjižnice provode u suradnji s različitim ustanovama i udrugama. Stoga su narodne knjižnice samostalno mogle dati odgovor te nabrojati što sve uključuje njihov rad s djecom kroz razne suradnje. Kako je bilo i za očekivati, 28 (41%) dječjih odjela, u većem ili manjem obujmu, surađuje s dječjim vrtićima i osnovnim školama kroz informativno-edukacijske radionice, čitaonice i pričaonice, izložbe i predstave, pomoć pri učenju, kreativno pisanje te satove lektira. 19 (28%) ispitanih dječjih odjela priređuje raznovrsne pričaonice, igraonice, kvizove, natjecanja, likovne radionice i izložbe, predavanja, kazalište, čitateljski klub i filmske radionice u suradnji s raznim drugim ustanovama i društvima. Na slici 16 je vidljivo i koje su druge aktivnosti zastupljene u dosta manjoj mjeri, kao što su nacionalna kampanja za poticanje čitanja naglas djeci od najranijeg doba „Čitaj mi!“, razna sportska događanja, prvi susret, odnosno upoznavanje s narodnom knjižnicom, raznovrsni programi i aktivnosti s društvom "Naša djeca", eko radionice te radionice iz STEM područja. Neki od dječjih odjela su kao područje djelovanja kroz suradnju s drugim udrugama naveli i rad sa slijepima, djecom s poteškoćama u razvoju, radionice sa školama stranih jezika, susrete dojilja, turističke ljetne manifestacije kroz rad s Turističkim zajednicama, suradnju s Obrtom za čuvanje djece, sa psiholozima, pedagogima i slično. Ono što se kroz ovakve odgovore može zaključiti jest činjenica da malo koji dječji odjel narodnih knjižnica na području Hrvatske odstupa od uobičajenih aktivnosti usmjerenih na dječji razvoj, ali definitivno postoji prostora za poboljšanje. S obzirom na današnji svijet i društvo, nije loše uključiti djecu u više radionica koje se bave ekologijom i mentalnim zdravljem. Uz to, knjižničare je potrebno opskrbiti računalima i aktivno ih osposobljavati za rad u digitalnom i informatičkom okruženju jer radionice tog tipa pružaju praktična, interaktivna iskustva koja mogu pomoći u angažiranju i inspiriranju mladih učenika. Osim toga, njihovim uključivanjem u knjižničarske radionice za djecu, dječji odjeli mogu pomoći u njegovanju ljubavi prema učenju i pripremiti mlade ljude za svijet budućnosti koji pokreće tehnologija.

Slika 16. Programi i aktivnosti koje dječji odjeli provode u suradnji s drugim ustanovama

17. Pružate li kakve aktivnosti za roditelje kao pomoć pri odgajanju i jačanju roditeljskih vještina te ako je odgovor da, navedite koje? (N=63)

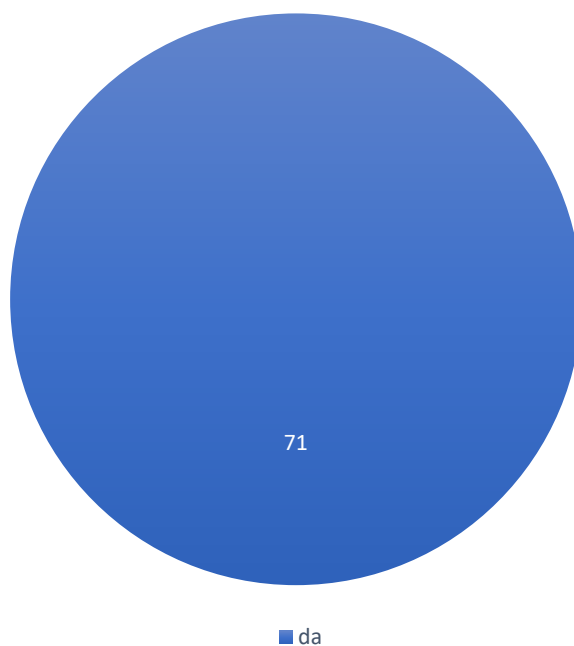
Ovim pitanjem se htjelo utvrditi pružaju li knjižničari na dječjim odjelima kakve aktivnosti kao pomoć pri jačanju roditeljskih vještina. 25 (40%) dječjih odjela je na ovo pitanje odgovorilo negativno, odnosno, velika većina dječjih odjela u narodnim knjižnicama ne priređuje aktivnosti i programe usmjerene na roditelje i jačanje roditeljskih vještina. S druge strane, 26 (42%) dječjih odjela tvrdi kako provodi takve aktivnosti kroz stručna predavanja i radionice. 7 (10%) knjižničara na dječjim odjelima pruža savjetodavnu potporu roditeljima kroz omogućavanje izravne komunikacije sa stručnjacima, kroz letke i adekvatnu literaturu. 5 (8%) knjižničara tvrdi da to čini kroz poticanje čitanja, promociju knjiga i preporuku građe vezanu uz tu tematiku. S obzirom na to da postoji prostora za poboljšanje usluga namijenjenih djeci, može se pretpostaviti da se ipak većina ispitanih narodnih knjižnica trudi biti podrška i roditeljima.

Slika 17. Programi i aktivnosti dječjih odjela za roditelje

18. Nudite li građu za roditelje kao pomoć pri odgoju djece? (N=71)

Predzadnjim pitanjem se htjelo uvidjeti raspolažu li dječji odjeli građom za roditelje kao pomoć pri odgoju djece. Kako je odmah vidljivo iz slike 18, jasno je da 71 (100%) narodna knjižnica s dječjim odjelom nudi i građu za roditelje kao pomoć pri odgoju djece. To je literatura koja je svakako korisna svima koju imaju djecu, ili se bave njome, a može obogatiti i doprinijeti razumijevanju dječjeg emocionalnog, fizičkog i psihičkog razvoja i omogućiti roditeljima lakše snalaženje u zahtjevnoj roditeljskoj ulozi.

Slika 18. Ponuda građe za roditelje

19. Što biste poboljšali u svojem dječjem odjelu? (N=66)

Uz pomoć zadnjeg pitanja ovog anketnog upitnika, htjelo se doznati s kakvim se izazovima knjižničari suočavaju, tj. što bi htjeli poboljšati na svojem dječjem odjelu. Moglo se dati više odgovora na ovo pitanje. 29 (44%) knjižničara tvrdi da prostor dječjeg odjela u knjižnici treba biti veći, a 6 (9%) knjižničara smatra da prostor dječjeg odjela treba odvojiti. S obzirom na to da su 63 dječja odjela (90%) iz ovog anketnog upitnika smješteni u prostoru narodne knjižnice, važno je uzeti u obzir ove odgovore knjižničara. 23 knjižničara (35%) smatra da su potkapacitirani, odnosno da je potrebno zaposliti dodatan broj djelatnika, 10 (15%) knjižničara bi htjelo u ponudu dječjeg odjela uvrstiti više raznovrsnih aktivnosti za djecu i roditelje, a 7 (11%) smatra da prostor treba modernizirati i opremiti novom građom, računalima i namještajem. Samo 4 (6%) knjižničara ne bi ništa mijenjali. Povećanje, ili čak izdvajanje prostora, uz zapošljavanje dovoljnog broja stručnih ljudi na dječjem odjelu je nešto što zahtjeva dodatna financiranja i ulaganja od strane države, općine ili grada, no s poboljšanjem tih stavki, zasigurno će rasti i kvaliteta usluga koje se mogu ponuditi djeci.

Slika 19. Izazovi s kojima se suočavaju knjižničari na dječjim odjelima

8.4. Rasprava

Nakon analize rezultata istraživanja provedenog u dječjim odjelima narodnih knjižnica u Hrvatskoj, može se zaključiti da je ovo istraživanje djelomično potvrdilo pretpostavljene hipoteze. U istraživanju je u konačnici sudjelovao visok postotak dječjih odjela narodnih knjižnica koji su kroz svoje odgovore prikazali dječje odjele kao dobro operativne i posložene cjeline knjižničarskog sustava.

Prva hipoteza kojom se tvrdi da većina narodnih knjižnica u Hrvatskoj ima posebno izdvojeni prostor za usluge djeci, tj. dječji odjel, jest u većoj mjeri potvrđena jer samo 10 narodnih knjižnica iz ovog anketnog upitnika nema isti.

Druga hipoteza je također potvrđena. Ona kaže da su dječji odjeli dobro opremljeni prostori s kvalitetnim fondom i raznolikom ponudom aktivnosti i usluga za djecu i roditelje. Tvrdnja se može sagledati kroz rezultate dobivene u pitanjima 9 do 17. Dječji odjeli uistinu jesu dobro opremljeni prostorom, opremom, sjedećim mjestima i građom koju nude svojim korisnicima. Također, oni nude i širok spektar programa i aktivnosti koji se vrlo često provode u prostorima dječjih odjela.

Treća hipoteza tvrdi da su dječji knjižničari kompetentni i kvalificirani djelatnici s raznolikim vještinama koje su potrebne za stručno poslovanje dječjih knjižnica. Ona je također potvrđena,

no knjižničara ponekad nedostaje na odjelima. Grupno sagledano, oni su stručno i kvalificirano osoblje koje ima mnogobrojna znanja i vještine – od pedagoških znanja koja su prijeko potrebna za rad s djecom, kreativnih i socijalnih vještina usmjerenih na rad s ljudima pa sve do stručnih znanja o izradi zbirki, organizacije i upravljanja procesima.

Četvrta hipoteza koja tvrdi da dječji odjeli u narodnim knjižnicama igraju ključnu ulogu u promicanju pismenosti i poticanju ljubavi prema čitanju kod djece je u potpunosti potvrđena. Dječji odjeli nude širok izbor građe za djecu, uključujući onu koja je prilagođena njihovom uzrastu i interesima. To možemo vidjeti kroz odgovor na pitanje o fondu dječjeg odjela, gdje je jako velik broj dječjih odjela dobro opremljen dječjim knjigama, slikovnicama, stripovima, lektirama, dječjim časopisima, referentnim zbirkama, građom za roditelje, igračkama, društvenim igrama i sl. Osim toga, dječji odjeli osiguravaju pristupačne uvjete za korištenje knjiga i informacijskih izvora te kroz suradnju s obrazovnim ustanovama i drugim lokalnim zajednicama (vrtićima i školama te udrugama za djecu) i organiziranje raznih radionica i susreta, potiču ljubav prema čitanju i knjigama te razvijaju dječju kreativnost i maštu. Uz sve ovo, stručno knjižnično osoblje osnažuje i podržava roditelje i obrazovne radnike u poticanju čitanja i pismenosti kod djece.

Zadnja hipoteza, koja se odnosi na suvremeni razvoj djece, je opovrgnuta jer se ipak kroz odgovore na anketni upitnik može zaključiti da narodne knjižnice ne idu jednako brzo u korak s razvojem tehnologije i medija. Pod time se misli na nedostatke računalne opreme i manja zastupljenost novih tehnologija na dječjim odjelima. Za poboljšanje takve situacije potrebna su značajna ulaganja i financijski naponi da se osposobi knjižničare za rad u takvim uvjetima, a onda i da se dječji odjeli opreme s takvom tehnologijom. Kao najizraženiji problem naveden u posljednjem pitanju, nametnuo se manjak osoblja i prostora. Knjižnice svojim korisnicima i djelatnicima trebaju prvo osigurati poboljšanje uvjeta za rad, a onda se pomaknuti prema novim tehnologijama.

Na temelju dobivenih rezultata, te analize i rasprave o istima, ovo istraživanje može doprinijeti razumijevanju stanja dječjih odjela danas. Osim toga, ovo istraživanje može poslužiti narodnim knjižnicama i knjižničarima kao izvor podataka za napredak u radu i poboljšanje usluga na dječjim odjelima.

9. Zaključak

Dječji odjeli narodnih knjižnica važna su stavka u djetetovom životu, budući da pružaju mogućnosti za socijalni, emocionalni, kreativni i obrazovni razvoj djece svih uzrasta. Provođenjem svojih usluga i programa, one doprinose dobrobiti djece i obitelji, pa tako i lokalnoj zajednici jer stvaraju poticajno okruženje za prosperiranje djece. Dječji odjeli u narodnim knjižnicama su mjesta susreta djeteta s različitim informacijama, kulturama, kreativnim zadacima i informatičkom pismenošću. Oni su sigurna mjesta za svoje korisnike, mjesta okupljanja obitelji, djece i zajednice. Uzevši u obzir čitav rad, jasno je da su dječji odjeli kvalitetna i pozitivna mjesta, te da su djeca posebna skupina i važni korisnici narodnih knjižnica. Narodne knjižnice pružaju siguran i ugodan prostor za okupljanje djece i obitelji i sudjelovanje u aktivnostima zajednice. Važno je imati na umu pozitivne učinke narodne knjižnice na širu zajednicu ljudi jer ona promiče pismenost, obrazovanje i angažman u zajednici.

Naposljetku, dječji odjeli igraju vrlo važnu ulogu u razvoju djece i zato je važno podržavati ih i ulagati u njih kako bi se osigurala njihova trajna važnost i uspjeh.

10. Literatura

1. Barath, A., Sabljak, L., Matul, D. (1999). *Korak po korak do prava djeteta: priručnik za kreativne susrete s djecom u radionicama dječjeg odjela narodne knjižnice*. Zagreb: Knjižnice Grada Zagreba.
2. Barlow-Jones, G., van der Westhuizen, D. (2013). Digital Literacy in the 21st Century: Fact or Fiction?. In *EdMedia+ Innovate Learning* (pp. 12-17). Association for the Advancement of Computing in Education. Preuzeto 7.1.2023. s: https://www.researchgate.net/publication/261725754_Digital_Literacy_in_the_21st_Century_Fact_or_Fiction
3. Čunović, K., Stropnik, A. (2016). Kampanje, projekti i programi za promicanje čitanja naglas djeci od najranije dobi. *Libri et liberi: časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture*, 5(1), 117-133. Preuzeto 5.1.2023. s <https://hrcak.srce.hr/file/257255>
4. Đuran, A., Koprivnjak, D., Maček, N. (2019). Utjecaj medija i uloga odraslih na odgoj i obrazovanje djece predškolske i rane školske dobi. *Communication Management Review*, 4(01), 270-283. Preuzeto 5.1.2023. s <https://hrcak.srce.hr/file/326261>
5. Gabriel, D. M. (2020). *Analiza stanja narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj za 2019. godinu*. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Preuzeto 6.1.2023. s: http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2021/05/NK_Analiza-knjiznica_2019.pdf
6. IFLA. (2008). *Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
7. IFLA- ine smjernice za knjižnične usluge za djecu. (2004). *Sekcija knjižnica za djecu i mladež*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo. Preuzeto 4.1.2023. s: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/guidelines-for-childrens-libraries-services-hr.pdf>
8. IFLA. (2009). *Smjernice za knjižnične usluge za mladež*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
9. IFLA. (2018). *IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu od rođenja do 18 godina / revidirana verzija*. Preuzeto 4.1.2023. s https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ifla-guidelines-for-library-services-to-children_aged-0-18-hr.pdf

10. IFLA/UNESCO. (2022). IFLA-UNESCO public library manifesto 2022. Preuzeto 4.1.2023. s: [IFLA-UNESCO Public Library Manifesto 2022.pdf](#)
11. Jelušić, S. (2005). Dječja knjižnica u razvijanju čitateljske kulture u obitelji. *Život i škola*, 14(2), 77-91. Preuzeto 4.1.2023. s <https://hrcak.srce.hr/file/39595>
12. Koontz, C., Gubbin, B. (Ur.). (2010). *IFLA public library service guidelines. Vol. 147*. Haag: Walter de Gruyter. Preuzeto 3.1.2023. s <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/988/2/ifla-publication-series-147.pdf>
13. Lenček, M., Užarević, M. (2016). Rana pismenost-vrijednost procjene. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 52(2), 42-59. Preuzeto 5.1.2023. s <https://hrcak.srce.hr/file/252920>
14. Malnar, A. (1996). Narodna (pučka) knjižnica. U A. Malnar i N. Gomerčić. (Ur.), *Upute za poslovanje narodnih knjižnica*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
15. Martinović, I., Stričević, I. (2013). Kompetencije dječjih knjižničara: koliko poznaju literaturu za svoje korisnike. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 56(3), 67-90. Preuzeto 6.1.2023. s <https://hrcak.srce.hr/file/174311>
16. Martinović, I., Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium: časopis za istraživanja u području informacijskih i srodnih znanosti*, 4(1), 39-63. Preuzeto 4.1.2023. s <https://hrcak.srce.hr/file/136168>
17. Maštrović, T. (2009). Projekt "Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost". U A. Horvat i D. Machala. (Ur.), *Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost*. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.
18. Pavičić, J., Vrana, R. (2019). Online sadržaji i usluge namijenjeni djeci na internetskim stranicama dječjih knjižnica u Hrvatskoj. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 62(1), 103-127. Preuzeto 2.2.2023. s <https://hrcak.srce.hr/file/330244>
19. Radonić, M., Stričević, I. (2009). Rođeni za čitanje: promocija ranog glasnog čitanja djeci od najranije dobi. *Paediatrica Croatica*, 53, 7-11. Preuzeto 5.1.2023. s <https://www.bib.irb.hr/463023>
20. Rakočević Uvodić, M. (2017). Učimo znakovni jezik i kulturu gluhih. *Novi Uvez*. 27, 2. Preuzeto 2.2.2023. s https://zkd.hr/wp-content/uploads/2020/02/novi_uvez_27-2.pdf

21. Reitz, J. M. (2004). *Dictionary for library and information science*. Libraries Unlimited. Preuzeto 2.2.2023. s http://products.abc-clio.com/ODLIS/odlis_about#chil-drensroom
22. Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. *Narodne novine*, 103/2021. Preuzeto 6.2.2023. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html
23. Stričević, I. (2001). Dječja knjižnica ukorak s vremenom. U R. Javor (Ur.), *Dječja knjižnica za novo tisućljeće: Zbornik* (str 6-11). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
24. Stričević, I. (2009). Knjižnice za djecu u suvremenoj Europi: interkulturalni pristup u multikulturalnom okruženju. *Revija Knjižnica*, 53(1-2).
25. Stričević, I. (2006). Projekt Čitajmo im od najranije dobi. *Hrvatsko knjižničarsko društvo Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež*. Preuzeto 4.1.2023. s: https://www.hkdrustvo.hr/hr/projekti/citajmo_im_od_najranije_dobi
26. Stričević, I., Čičko, H., Križanić Delač, D. (2006). Knjižnične službe i usluge za djecu u hrvatskim narodnim knjižnicama: razvoj, stanje i perspektive. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 49(1), 22-36. Preuzeto 4.1.2023. s <https://hrcak.srce.hr/file/244537>
27. Stričević, I., Čunović, K. (2013). Knjižnične usluge za djecu rane dobi i roditelje u Hrvatskoj. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 56(3), 47-66. Preuzeto 5.1.2023. s <https://hrcak.srce.hr/file/170402>
28. Stričević, I., Jelušić, S. (2010). Knjižnične usluge za mlade: modeli i koncepti. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 53(1), 1-34. Preuzeto 5.1.2023. s <https://hrcak.srce.hr/file/120888>
29. The encyclopedia Americana (1920). Children's libraries. Preuzeto 2.2.2023. s: [https://en.wikisource.org/wiki/The_Encyclopedia_Americana_\(1920\)/Children%27s_Libraries](https://en.wikisource.org/wiki/The_Encyclopedia_Americana_(1920)/Children%27s_Libraries)
30. Tuškan Mihočić, G. (2011). Mjerenje uspješnosti poslovanja u narodnoj knjižnici. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 54(4), 211-224. Preuzeto 4.1.2023. s <https://hrcak.srce.hr/file/119088>
31. UNESCOV MANIFEST ZA NARODNE KNJIŽNICE. (1994). Preuzeto 10.02.2023. s http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/UNESCOv_manifest_za_narodne_knjiznice.htm
32. UNICEF. (1989). Konvencija o pravima djeteta. Preuzeto 3.2.2023. s https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf

33. Vrana, R. (2020). Digital literacy as a part of continuing education library efforts. In *2020 43rd International Convention on Information, Communication and Electronic Technology (MIPRO)* (pp. 716-721). Preuzeto 2.2.2023. s <https://repozitorij.ffzg.unizg.hr/en/islandora/object/ffzg%3A3284/datastream/FILE0/view>
34. Vrana, R., Kovačević, J. (2013). Percepcija korisnika o knjižnici i knjižničnim uslugama kao temelj poslovne strategije knjižnice. *Vjesnik bibliotekara hrvatske*, 56(3), 23-46. Preuzeto 4.1.2023. s <https://hrcak.srce.hr/file/170400>
35. Walter, V.A. (2001). *Children & Libraries – Getting It Right*. Chicago and London: American Library Association.
36. Žentil Barić, Ž., Mihić, T., Uskok Breulj, I. (2022). Odjel za mlade–istraživanje hrvatskih prilika. *Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema*, 26(1-2), 259-275. Preuzeto 5.1.2023. s <https://hrcak.srce.hr/file/411782>
37. Žuvela, D., Guštin, D. (2010). Istraživanje i poticanje razvoja rane pismenosti djece u vrtiću. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 16(60), 16-20. Preuzeto 2.2.2023. s <https://hrcak.srce.hr/file/189438>

Prilozi

Prilog 1. Anketni upitnik

Anketa o dječjim odjelima u narodnim knjižnicama

Poštovani!

studentica sam bibliotekarstva na Filozofskom fakultetu u Zagrebu te u svrhu pisanja diplomskog rada pod nazivom "Dječji odjeli u narodnim knjižnicama" provodim anketu u narodnim knjižnicama u Hrvatskoj.

Dječji odjeli narodnih knjižnica su sigurni, dobro opremljeni prostori koji nude djeci raznoliku građu, sadržaje i aktivnosti, a jedna od poveznica im je da svojim sadržajima i uslugama utječu na razvoj djeteta te potiču dobre navike čitanja koje ostaju za cijeli život. Cilj istraživanja je prikupiti informacije o aktivnostima dječjih odjela/knjižnica i njihovim korisnicima, znanjima i vještinama knjižničara te fondu dječjih odjela/knjižnica.

Svrha ovog istraživanja je utvrđivanje razlika i sličnosti između narodnih knjižnica s dječjim odjelom te uvjeta koje nude svojim korisnicima, od fonda do programa i aktivnosti pa sve do vještina koje knjižničari koji rade s djecom posjeduju. Osim toga, ovo istraživanje bi moglo poslužiti knjižnicama i knjižničarima kao model za napredak u radu i poboljšanje usluga dječjih odjela i knjižnica.

Svi podaci dobiveni ovim istraživanjem bit će korišteni isključivo u istraživačke svrhe i bit će analizirani grupno, a sudjelovanje u istraživanju je anonimno.

Ovim Vas putem molim da odvojite 10 minuta vremena za ispunjavanje ankete i pomognete mi u istraživanju.

Unaprijed se zahvaljujem na sudjelovanju,

Laura Kesner - laura.kesner27@gmail.com

1. 1. Ima li narodna knjižnica dječji odjel?

Mark only one oval.

- Da *Skip to question 2*
- Ne *Skip to section 2 ()*

Ako je vaš odgovor bio negativan, anketa ovdje završava te se zahvaljujem na sudjelovanju.

2. U kojem se prostoru nalazi dječji odjel/knjižnica?

Mark only one oval.

- U prostoru matične ustanove/narodne knjižnice
- U samostalnom prostoru izvan matične narodne knjižnice

3. Kolika je površina prostora dječjeg odjela/knjižnice (u kvadratnim metrima)?

4. Koliko dugo postoji dječji odjel/knjižnica? (Broj u godinama)

5. Koliko dječji odjel/knjižnica ima aktivnih korisnika u dobi od 0 do 3 godine?
(Broj)

6. Koliko dječji odjel/knjižnica ima aktivnih korisnika predškolske dobi?(Broj)

7. Koliko dječji odjel/knjižnica ima aktivnih korisnika školske dobi do trinaeste godine?(Broj)

8. Koliko dječji odjel/knjižnica ima aktivnih korisnika pubertetske dobi (14 do 18 god)? (Broj)

9. Koliko dječji odjel/knjižnica ima sjedećih mjesta?

10. Koliko dječji odjel/knjižnica ima računala?

11. Koliko knjižničara radi na dječjem odjelu? (Broj)

12. Koja znanja i vještine imaju zaposlenici dječjeg odjela/knjižnice(moguće je označiti više odgovora)?

Tick all that apply.

- Znanje izrade, vrednovanja i upravljanja formalnim opisom za sve pojavne oblike građe
- Znanje sadržajne obrade
- Znanje primjene i izrade bibliografskih pomagala i alata
- Znanje organizacije i upravljanja zbirnama
- Znanja i vještine stvaranja digitalnih zbirki
- Znanja organizacije i pružanja usluga za korisnike
- Znanja o informacijskoj pismenosti
- Pedagoška znanja
- Znanja o zaštiti građe
- Znanja upravljanja radnim procesima, ljudskim i drugim resursima
- Znanja marketinga
- Vještine koje se odnose na rad s ljudima (komunikacija, timski rad, uslužne vještine)
- Konceptualne vještine (prikupljanje i organiziranje podataka, rješavanje problema, učiti kako se uči, inovativno, kreativno i sustavsko razmišljanje)

13. Nabrojite koje pogodnosti nudite pri učlanjivanju beba, djece i mladih na dječji odjel?

14. 14. Što čini fond dječjeg odjela/knjižnice (moguće je označiti više odgovora)?

Tick all that apply.

- Dječja književnost
- Dječje knjige na stranim jezicima
- Lektirni naslovi
- Slikovnice
- Književnost za mlade
- Referentna zbirka (rječnici, enciklopedije, leksikoni, priručnici za kreativni rad i sl.)
- Znanstveno-popularna književnost za djecu i mlade
- Priručnici za roditelje/odgajatelje/učitelje
- Stripovi
- Dječji časopisi
- Igračke i društvene igre
- AV građa
- Other: _____

16. Nabrojite programe i aktivnosti za djecu koje provodite u suradnji s nekim drugim ustanovama/udrugama/knjižnicama?

17. Pružate li kakve aktivnosti za roditelje kao pomoć pri odgajanju i jačanju roditeljskih vještina te ako je odgovor da, navedite koje?

18. Nudite li građu za roditelje kao pomoć pri odgoju djece?

19. Što biste poboljšali u svojem dječjem odjelu/knjižnici?

Dječji odjeli u narodnim knjižnicama

Sažetak

Cilj ovog rada je bio dati pregled kvalitete i opremljenosti dječjih odjela u narodnim knjižnicama na području Republike Hrvatske, uzevši u obzir prostor, građu, korisnike, osoblje, usluge, ali i izazove s kojima se knjižničari susreću. Današnje narodne knjižnice građene su na dugoj povijesti pružanja slobodnog, pravednog i jednakog pristupa informacijama za sve ljude u zajednici kojoj služe. Kroz programe, usluge i događaje koje provode, dječji odjeli mogu stvoriti osjećaj pripadnosti i zajednice za djecu i obitelji iz različitih sredina. Rad je podijeljen kroz nekoliko poglavlja koja donose preglede definicija, zadaća, usluga, korisnika i djelatnika na dječjim odjelima narodnih knjižnica. Također rad daje detaljniji pregled korisnika dječjih odjela kroz raščlambu po dobnim skupinama koje uključuju bebe i djecu rane dobi, djecu i mladež. U zadnjem poglavlju prikazani su i analizirani rezultati dobiveni istraživanjem putem anketnog upitnika. Odgovori na svako pitanje su analizirani pomoću grafičkih prikaza koji su umetnuti radi lakše preglednosti.

Ključne riječi: narodne knjižnice, dječji odjel, djeca

Children's departments in public libraries

Summary

The goal of this paper was to provide an overview of the quality and equipment of children's departments in public libraries in the Republic of Croatia, taking into account the space, book fund, users, staff, services, as well as the challenges librarians are facing. Today's public libraries are built on a long history of providing free, fair and equal access to information for all people in the community they serve. Through the programs, services, and events they provide, children's departments can create a sense of belonging and community for children and families from diverse backgrounds. The work is divided into several chapters that provide an overview of definitions, tasks, services, users and employees in the children's departments of public libraries. The paper also provides a more detailed overview of the users of children's libraries through a breakdown by the age group, which includes babies and young children, children and young adults. In the last chapter, the results obtained from the research using a questionnaire are presented and analyzed. The answers to each question were analyzed using graphical representations that were inserted for ease of viewing.

Key words: public libraries, children's department, children